Hasyashikarashatakam

హాస్యశీకరశతకమ్

Document Information

Text title : Hasyashikarashatakam

File name : hAsyashIkarashatakam.itx

Category : misc, sahitya

Location : doc_z_misc_general

Author : G.S.S. Murthy murthygss at gmail dot com

Transliterated by : G.S.S. Murthy

Proofread by : G.S.S. Murthy

Latest update : July 7, 2024

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

July 7, 2024

sanskritdocuments.org

హాస్యశీకరశతకమ్

సఙ్కలనకర్తా - జి. ఏస్. శ్రీనివాసమూర్తిః

భూమికా

ఆధునికకాలే ఆఙ్గ్లభాషాయాం హాస్యరసోద్దీపకః యః మితవాక్యగ్రథితః ప్రబన్ధః "జోక్" ఇతి కథ్యతే, తస్య పరిచయః సంస్కృతభాషాయాం అస్యాం పుస్తికాయాం క్రియతే । శతం హాస్యశీకరాః అస్యాం పుస్తికాయాం ప్రకాశ్యన్తే ।

నవరసేషు హాస్యరసః పరిగణితోఽపి సంస్కృతసాహిత్యే శిష్టజనాస్వాదనయోగ్యహాస్యరసజనకాః రచనాః విరలా ఏవ । నాటకాఙ్గభూతవిదూషకపాత్రముఖేన తథా రూపకాఙ్గభూతప్రహసనేషు చ యత్ హాస్యమితి ప్రయుజ్యతే తత్ బహుశః అశ్లీలతాసీమానం గ్రామ్యతాం చ ప్రాప్నోతి । పద్య-గద్య-చమ్పూకృతిషు హాస్యరసః న దృశ్యతే ఏవ ఇతి కథయామః యది తత్ సత్యదూరం న భవతి ।

వైద్యా అపి హాస్యశీలతా ఆయుర్వృద్ధయే స్వాస్థ్యక్షేమాయ చ ఇత్యామనన్తి । కిఞ్చ, సంస్కృతకృతిరచయితారః సంస్కృతయోగక్షేమాయ నూతనవిధాః అన్యభాషాసాహిత్యశాఖాప్రచోదితాః కృతీః రచయేయుః ఇతి సర్వే సంస్కృతవిద్వాంసః సంస్కృతప్రేమిణః అభిలషన్తి । తదభిలాషపూరణే హాస్యశీలతావృద్ధయే చ ఇయం రచనా కిఞ్చిత్కరీ చేత్ అయం లేఖకః కృతార్థః నూనమ్ ।

ఇమే శిష్టజనపఠనయోగ్యాః హాస్యశీకరాః ఆఙ్గ్లభాషాయామ్ అన్యభాషాసు చ బహుశః ప్రచలితా, "బ్లాగ్"రూపేణ సంస్కృతే హ్ట్ప్://సిమ్ప్లేసన్స్క్రిత్।బ్లోగ్స్పోత్◌ఓమ్/ జాలపుటే అనూద్య లేఖకేన ప్రకాశితాః ఏవ । అతః కేషాఞ్చిత్ పాఠకానామత్ర నవ్యతా న ద్యోతయేత । తథాపి సంస్కృతసమృద్ధ్యర్థం కృతామ్ ఇమాం కృతిం సర్వే పఠన్తు, పఠిత్వా హసన్తు, మోదన్తామితి సప్రశ్రయమాశాస్తే లేఖకః ।

ఇతి శమ్,
జి। ఏస్। శ్రీనివాసమూర్తిః
బేఙ్గలూరు-౭౦

హాస్యశీకరశతకమ్

౧. బాలచేష్టా-౧

రజన్యాం కార్యనిరతా మాతా బాలం సుతమవదత్, “వత్స, గృహపృష్ఠే సంమార్జనీ కోణే వర్తతే తామానయ” ఇతి। బాలః ప్రత్యవదత్, “అహం న గచ్ఛామి । బహిః గాఢః అన్ధకారః” ఇతి । మాతా ప్రత్యవదత్, “మా భైషీః, ఈశ్వరః సర్వదా సర్వత్ర తవ రక్షకః భవతి । భయం పరిత్యజ్య గచ్ఛ” ఇతి । భీతః బాలః పునరవదత్, “అమ్బ, ఈశ్వరః అధునా గృహపృష్ఠేఽపి వర్తతే కిమ్।” మాతా అవదత్ “నిస్సంశయం వత్స” ఇతి । బాలః, “బాఢం గచ్ఛామి” ఇతి వదన్ గృహపృష్ఠద్వారపర్యన్తమగచ్ఛత్ । తత్ర స్థిత్వా కవాటమీషదుద్ఘాట్య అవదత్, “ఈశ్వర, కృపయా కోణే స్థితాం సంమార్జనీం మహ్యం దేహి” ఇతి ।

౨. శ్వశ్రూః-స్నుషా-౧

సాయం యదా పురుషః కార్యాలయాత్ గృహమాగతః తదా తస్య భార్యా అశ్రుపూర్ణనయనా ఆసీత్ । పురుషః చకితః ఖిన్నశ్చ తామపృచ్ఛత్, “కిమిదమ్? కిం ప్రవృత్తమ్?” । భార్యా అవదత్, “అద్య తవ జనన్యా పరిభూతాఽస్మి” । సః అవదత్, “కథమివ వా భవేత్? సా అన్యనగరే వర్తతే ఖలు?” । సా ప్రత్యవదత్, ప్రాతః తస్యాః సకాశాత్ తుభ్యం పత్రమేకం సమాగతమ్ । తత్ కుతూహలావిష్టా పిధానమపావృత్య అపఠమ్ । తత్ర అన్తే తయా లిఖితమ్, “ప్రియే స్నుషే, కృపయా ఏతత్ పత్రం మమ పుత్రాయ దేహి” ఇతి ।

౩. మద్యపానమ్-౧

పానలోలః పితా తరుణం పుత్రమాత్మనా సహ పానాగారమనయత్ । పుత్రస్య ఇదమేవ ప్రథమపానమాసీత్ । ఉభౌ పాతుం ప్రారభేతామ్ । పుత్రః ప్రారమ్భ ఏవ పితరమవదత్, “తాత, కథయ కదా అహం పానాత్ విరమై ।” కతిపయచషకానాపీయ పితా పుత్రం స్ఖలితవాచావదత్, “పుత్ర, పశ్య తత్ర ద్వౌ దీపౌ దృశ్యేతే । యదా చత్వారః దృశ్యన్తే తదా పానాత్ విరమస్వ।” పుత్రః చకితః ప్రత్యవదత్, “తాత, తత్ర ఏక ఏవ దీపః దృశ్యతే ఖలు” ।

౪. మతివిభ్రమః-౧

మనోవైద్యాలయే కశ్చన రుగ్ణః పార్శ్వపర్యఙ్కే నిషీదన్తమన్యం రుగ్ణమబ్రవీత్, “భోః, వయస్య, ఈశ్వరేణ అహం జగతః సార్వభౌమః నియుక్తోఽస్మి” । “యద్వదసి తత్ మృషా

ఖలు । మయా త్వం న నియుక్తోఽసి” ఇతి ప్రత్యవదదన్యః ।

౫. మౌఢ్యమ్-౧

దేవదత్తః ఏకదా జటకాఖ్యతురగశకటికాయాం గచ్ఛతి స్మ । మార్గే దేవదత్తః శకటికాచాలకం పప్రచ్ఛ, “భోః, నగర్యాం కా వార్తా?” । కిఞ్చిచ్చకితః చాలకః అవదత్, “ఆర్య, న కాచిదపి వార్తా శ్రుతా మయా । పరం తు మమ వయస్యః కూటమేకం దదౌ । తదిత్థం, “మమ పితుః పుత్రః వర్తతే యః మమ అగ్రజోఽపి న అనుజోఽపి న భవతి । సః కః? ఆర్యః కథయితుమర్హతి । “దేవదత్తః చిరమచిన్తయత్ తథాపి ఉత్తరం దాతుం న శశాక । పరాభూతః అవదత్, “న జానే । సః కః? కథయ” ఇతి । ఉచ్చైర్విహస్య చాలకః అవదత్, “ఆర్య, అహమేవ” । దేవదత్తోఽపి ఉచ్చైర్జహాస, “రుచిరం ఖలు తవ కూటమ్ । తవ నామ కిమ్?” చాలకః అవదత్, “మమ నామ మోహమ్మద్ ఉస్మాన్” । “బాఢం, త్వం కుత్ర వససి?” । “ముస్లిమ్ మోహల్లాయాః ప్రథమ వీథ్యామ్” । దేవదత్తః కృచ్ఛ్రేణ చాలకస్య నామధామవిశేషాన్ కణ్ఠస్థమకరోత్ ।

అథ కదాచిత్ సః తస్య వయస్యేన నరదత్తేన సమమిలత్ । కుశలప్రశ్నానన్తరం నరదత్తం పప్రచ్ఛ, “మిత్ర, అహం కూటమేకం వదామి । ఉత్తరం కథయసి కిమ్?” ఇతి ।

నరదత్తః ప్రత్యవదత్, “అథ కిమ్, ఉత్తరం దాతుం యతే । కథయ । “దేవదత్తః అకథయత్, “మమ పితుః పుత్రః ఏకః వర్తతే । సః మమ అగ్రజోఽపి న, మమ అనుజోఽపి న । సః కః ¿‘నరదత్తః చిరం విచిన్త్య అవదత్, “క్షమస్వ, ఉత్తరం న మే భాతి “ఇతి । దేవదత్తః ఉచ్చైః విహస్య అవదత్, “సరలం ఖలు కూటమ్ । సః మోహమ్మద్ ఉస్మాన్ యః ముస్లిమ్ మోహల్లాయాః ప్రథమవీథ్యాం వసతి” ఇతి । నరదత్తశ్చ ఉచ్చైర్జహాస ఉస్మాన్ వర్యస్య నామధామవిశేషాన్ కణ్ఠస్థం చకార చ ।

౬. దామ్పత్యమ్-౧

దేవదత్తః చిరాయ అకృతోద్వాహః ఆసీత్ । తస్య సర్వే వయస్యాః వివాహితా బభూవుః । బహవః దేవదత్తమపృచ్ఛన్ । “కుతస్త్వమకృతోద్వాహః వర్తసే? కిమ్ కారణమ్ ?” ఇతి । దేవదత్తస్య ఇదమేవ ఉత్తరమాసీత్, “అహం కిం కరవాణి? యాః కన్యాః మహ్యం రోచన్తే తాః మమ మాత్రే న రోచన్తే”। కశ్చన వయస్యః నరదత్తనామా దేవదత్తమసూచయత్, “వయస్య కాఞ్చన త్వన్మాతృసదృశీం కన్యాం నిశ్చిను । తదా సా తవ మాత్రే రోచతే” । దేవదత్తాయ నరదత్తస్య సూచనా అరోచత అవదచ్చ, “బాఢమ్, తథైవ కరిష్యామి” ఇతి । దినేషు గచ్ఛత్సు ఏకదా నరదత్తః దేవదత్తేన సహ సమమిలత్ । దేవదత్తమపృచ్ఛత్, “మిత్ర, త్వం కిం వివాహితోఽసి । “నైవ, మిత్ర” । “కుతః? త్వం మమ సూచనాం నాఙ్గీకృతవాన్

కిమ్?” । “మిత్ర, తవ సూచనామనుసృత్య ఏవ కృచ్ఛ్రేణ మన్మాతృసదృశీం కన్యామేకాం అవరయమ్ । సా మమ మాత్రే భృశమరోచత । పరం తు కిం కథయాని?” నరదత్తః అవదత్, “కుతః పరం తు? కథయ” । దేవదత్తః అవదత్, “కన్యా మమ పిత్రే న అరోచత ఖలు ” ।

౭. దామ్పత్యమ్-౨

అక్బరమహారాజః అమాత్యం బీరబలమవదత్, “సఖే, మహారాజోఽప్యహం భార్యాధీనః ఏవ భవామి । అతః మమ మనః దూయతే । కిం కరవాణి?” ఇతి । బీరబలః ప్రత్యవదత్, “ప్రభో, అత్ర విచిత్రం కిమ్? చిన్తనీయం కిమ్?” ఇతి । అక్బరః అపృచ్ఛత్, “కిమ్ త్వమపి తవ భార్యాధీనః?” ఇతి । బీరబలః అబ్రవీత్, “నిస్సంశయం ప్రభో అహం భార్యాధీన ఏవ । సర్వే గృహస్థాః భార్యాధీనా ఏవ” ఇతి । “కథమిత్థం బ్రవీషి? అహం భవేయమ్, త్వం భవేః, తత్కారణాత్ సర్వే గృహస్థాః భార్యాధీనా ఇతి న సిద్ధ్యతి” ఇతి । బీరబలః అగదత్, “ఆజ్ఞాపయతు మహారాజః, రాజసభామామన్త్రయావ । సభ్యాన్ సర్వాన్ అస్మిన్ విషయే ప్రష్టుమర్హతి మహారాజః । “అక్బరేన బీరబలస్య సూచనా అఙ్గీకృతా రాజసభా చ ఆమన్త్రితా ।

అక్బరః కుశలప్రశ్నానన్తరం సభ్యాన్ అవదత్, “భోః సభ్యాః ఇదానీం రాజమన్త్రణాయ ఇయం సభా న ఆహూతా । బీరబలః వదతి, “సర్వే గృహస్థాః భార్యాధీనా ఏవ” ఇతి । అస్మిన్ విషయే మమ సంశయః అస్తి । అత ఏవ యూయమత్ర ఆహూతాః । యే సభ్యాః బీరబలస్య వాక్యమనుమోదన్తే తే మమ వామపార్శ్వే ఆగత్య నిషీదన్తు । యే నానుమోదన్తే తే మమ దక్షిణపార్శ్వే ఆగత్య నిషీదన్తు “ఇతి । బహవః రాజ్ఞః వామపార్శ్వే ఏకైకశః ఆగత్య న్యషీదన్ । ఏక ఏవ రాజ్ఞః వామపార్శ్వం న జగామ । అన్తతః సః శనైః చలన్ రాజ్ఞః దక్షిణపార్శ్వమాగత్య న్యషీదత్ । విస్మితః రాజా తమపృచ్ఛత్, “సఖే, కిమిదమ్? త్వమేక ఏవ బీరబలమతం నానుమోదసే?” । సః మన్దం మన్దముత్తరమబ్రవీత్, “ప్రభో, ఏతద్విషయే కిమపి వక్తుం న సమర్థోఽస్మి । మయి నిర్గచ్ఛతి గృహాత్ మమ భార్యా మామవోచత్, “కదాపి జనవృన్దం మా ప్రవిశ” ఇతి । అత ఏవ అహం వామపార్శ్వం నాగచ్ఛమ్” ఇతి ।

౮. దామ్పత్యమ్-3

పతిపత్న్యోః వాగ్వాదః అభవత్ । కుపితః పతిః అవదత్, “త్వయి విధాతా ఇయత్సౌన్దర్యం ఇయన్మౌఢ్యం చ కుతః అయుజత్ ¿‘ఇతి । పత్నీ అవదత్, “శ◌ృణు, విధాతా తథా మామియతీం సున్దరీమకరోత్ యథా త్వం మాం వృణుయాః । తథా మామియతీం మూఢామకరోత్ యథాహం త్వాం వృణుయామ్ “ఇతి ।

౯. స్ఖలితాభిజ్ఞానమ్-౧

కదాచన దేవదత్తః రాత్ర్యాం బేఙ్గలూరునగరాత్ జాలార్పేట్టైపురం గన్తుం బేఙ్గలూరు-చేన్నై రేల్-యానమారురోహ । రేల్-యానః జాలార్పేట్టైపురం రాత్రౌ ఏకవాదనసమయే ఉపాగచ్ఛతి ఖలు । అతః సః రేల్-శయనకోష్ఠ-నిర్వాహకం ప్రార్థయత్, "అహం కుమ్భకర్ణవత్ స్వపిమి । కృపయా భవాన్ మాం బలాత్ ప్రబోధ్య జాలార్పేట్టైపురే మమ రేల్-యానాత్ అవరోహణే సాహాయ్యం కరోతు " ఇతి । నిర్వాహకః దేవదత్తస్య ప్రార్థనామన్వమన్యత, "తథైవ కరోమి" ఇత్యవదచ్చ ।

యదా పరేద్యుః ప్రాతః రేల్-యానః చేన్నైనగరీమాగతః, తదా భ్రుకుటిం కృత్వా దన్తాన్ కటకటాయ్య చ ఇతస్తతః చలన్తం "యది మమ దృష్టిపథం గతో భవతి తం నిర్వాహకం హనిష్యామి" ఇతి వదన్తం దేవదత్తమితరే అపశ్యన్ । అన్యతమః అన్యమవదత్, "అసౌ కుతః భ్రాన్తచిత్త ఇవ ఇత్థముచ్చైర్జల్పన్ అటతి?" ఇతి । సః ప్రత్యవదత్, "అస్య విచిత్రచేష్టితం న కిఞ్చిత్ ఖలు । ప్రాయేణ త్వం జాలార్పేట్టైపురే నిర్వాహకేన బలాత్ ప్రాబోధితం రేల్-యానాత్ నిష్కాసితం ఇతోఽప్యధికమపభాషమాణం నరం నాపశ్యః" ఇతి ।

౧౦. వినోదప్రియతా-౧

నరసింహః వయస్యైః సహ న్యూయార్క్ నగర్యాం కస్మింశ్చిత్ బహుభూమిసౌధే పఞ్చాశత్తమ భూమౌ నివసతి స్మ । కదాచిత్ తే యదా ఉద్యోగాత్స్వనివాసం ప్రతినివర్తితుం ప్రవృత్తాః తదా విద్యుత్-భఙ్గః అభవత్ । అతః నివాసం ప్రాప్తుం సౌధస్య సోపానశ్రేణిం పద్భ్యామేవ ఆరుహ్య గమనం తేషామనివార్యమభవత్ । సోపానశ్రేణిమారోఢుం ప్రవృత్తాశ్చ । ఆరోహణాయాసపరిహరణాయ ఏకైకః కాఞ్చన కథాం శ్రావయేత్ ఇతి తైః స్వీకృతః । నరసింహం విహాయ సర్వే యథాశక్తి కథాః శ్రావయామాసుః । నరసింహస్తు అవదత్, "అహం మమ కథామ్ ఆరోహణాన్తే ఏవ కథయామి । సా కథా భయావహా వర్తతే " ఇతి । ఇతరే సమమన్యన్త చ । తే యదా ఆరోహణస్య అన్తిమదశాం ప్రాప్తాః తదా నరసింహమితరే అవదన్, "మిత్ర, ఇదానీం తావత్ తవ కథాం శ్రావయసి కచ్చిత్?" ఇతి । నరసింహః కథయతి, "భో వయస్యాః, ఇయమేవ మమ కథా । ద్వారతాలకస్య (door-lock) ఉద్ఘాటకః (key) మమ ఉద్యోగస్థానే ఏవ వర్తతే । అహం తం మయా సహ ఆనేతుం విస్మృతవాన్" ఇతి ।

౧౧. మౌఢ్యమ్-౨

తామ్రకేశిన్యః లలనాః రూపవత్యః అపి మన్దబుద్ధయః ఇతి సర్వే ఆమనన్తి ఖలు । కదాచిత్ కాశ్చన తామ్రకేశిన్యః సమేత్య కస్యాఞ్చిత్ ప్రాగల్భ్యస్పర్ధాయామ్ భాగమగృహ్ణన్ । ప్రాశ్నికః అన్యతమామపృచ్ఛత్, "౧౪ గుణ్యః, । గుణకః, ఫలం కిమ్?" । సా అవదత్, "౧౪౭" । ఇతరాః తామ్రకేశిన్యః ఏకస్వరే ఉచ్చైరవదన్, "ప్రాశ్నికః అన్యం ప్రశ్నం పృచ్ఛతు"

ఇతి । తాసాం ప్రార్థనాం సమ్మాన్య ప్రాశ్నికః తామపృచ్ఛత్, "ద్విపఞ్చాఙ్కయోః సంయోజనాత్ ఫలితమ్ కిమ్?" । సా ఝటితి ప్రత్యుత్తరమదాత్, "పఞ్చవింశతిః" । పునరపి సర్వా తామ్రకేశిన్యః ఉచ్చైరభాషన్త, "అన్యం ప్రశ్నం పృచ్ఛతు" । ప్రాశ్నికః అపృచ్ఛత్, "ఏకస్య ఏకం సంయోజయ" । సా విచిన్త్య అవదత్, "ద్వే" । ఇతరాః ప్రసభం తారస్వరేణ అవదన్, "కృపయా ప్రాశ్నికః అన్యం ప్రశ్నం పృచ్ఛతు" ।

౧౨. స్ఖలితాభిజ్ఞానమ్-౨

కాచన వృద్ధా పలితకేశినీ దన్తహీనా నమితాకృతిః దణ్డావలమ్బినీ వీథ్యాం శనైర్గచ్ఛతి స్మ । కశ్చన యువా తాం దృష్ట్వా తస్యాః వయోగౌరవాత్ తాం ప్రణనామ । సా సుదీర్ఘం తం విలోక్య సహర్షమవదత్, "రే, బహూని వర్షాణి గతాని ఖలు త్వాం వీక్ష్య! తదా కృశః అద్య స్థూలః, తదా ఉపనేత్రం నాసీత్ అద్య త్వం ఉపనేత్రధారీ, తదా శ్మశ్రుహీనః ఇదానీం తు వదనే ప్రభూతం శ్మశ్రు, గచ్ఛతా కాలేన మహాన్ ఖలు వికారః । ఇదానీమేవ తవ నామ స్మరామి । తవ నామ రామసామి ఇతి " ।

- యువా కిఞ్చిద్విహస్య అవదత్, "ఆర్యే, మమ నామ రామసామి ఇతి న, మమ నామ కృష్ణమూర్తిః" ।

- వృద్ధా ఝటిత్యువాచ, "తవ నామన్యపి వికారః కిమ్? కాలస్య గతిః కియతీ కుటిలా!" ।

౧౩. కృపణతా-౧

బ్రహ్మదత్తః నగర్యాం ప్రథితః ధనికః న్యాయవాదీ (lawyer) ఆసీత్ । తథాపి కృపణః సః కస్మైచిదపి దీనాయ కదాపి ధనం న దదౌ । దీనసహాయః దేవదత్తనామా తమాగత్య అపృచ్ఛత్, "ఆర్య, భవాన్ ప్రథితః న్యాయవాదీ ప్రభూతం ధనమర్జితవాన్ చ । కథమిదం యత్ భవాన్ కదాపి దీనేభ్యః సాహాయ్యం ధనరూపేణ న కృతవాన్" ఇతి ।

బ్రహ్మదత్తః గమ్భీరస్వరేణ అవదత్ । "భోః, భవతా విదితం కిం మమ మాత్రా అర్బుదరోగగ్రస్తయా రుగ్ణాలయసేవార్థం ప్రత్యహం దశసహస్రం రూప్యకాణి వ్యయితాని ఇతి?" । కిఞ్చిత్సమ్భ్రాన్తః దేవదత్తః అవదత్, "న విదితమ్" ఇతి । బ్రహ్మదత్తః పునరువాచ,

"భవతా విదితం కిం యన్మమ కలత్రయుతః భ్రాతా యుద్ధే వ్రణితః భూత్వా ఉద్యోగాసమర్థః చక్రయుతాసనే సఞ్చరన్ కాలం క్షపయతి?"। దేవదత్తః కుణ్ఠితవచనః నమ్రః బభూవ । పునరవదత్ బ్రహ్మదత్తః, "భవతా విదితం కిం యన్మమ అనుజాయాః భర్తా మార్గాపఘాతే అమ్రియత । మమ అనుజాయాః త్రీణ్యపత్యాని ఇతి?" ।
యావత్ దేవదత్తః "భవతః క్షమాం యాచే । నితరాం దుఃఖితోఽస్మి" ఇతి వివదిషురాసీత్ తావదేవ బ్రహ్మదత్తః ఉవాచ, "యద్యహం తేభ్యః కిఞ్చిదపి సాహాయ్యం న దత్తవాన్ ఇతరేభ్యః కిం ప్రయచ్ఛేయమ్?" ।

౧౪. మద్యపానమ్-౧

కశ్చన బ్రహ్మదత్తనామా శుణ్డాపానే ఆత్మనః చషకస్య పురతః ఉపవిష్టః పానమపిబన్నేవ చిన్తామగ్నః ఆసీత్ । అన్యః కశ్చన విశ్వదత్తనామా ధూర్తః తం దృష్ట్వా సపది తం పానమపిబత్ । బ్రహ్మదత్తః రోదితుం ప్రారభత । విశ్వదత్తః తం సాన్త్వయితుమవదత్, "భ్రాతః, కుతః రోదిషి? అహం అన్యమేకం పానం తుభ్యం క్రీణామి । వినోదాయైవ ఖలు అహం తవ పానమపిబమ్ "ఇతి ।
బ్రహ్మదత్తః రుదన్నేవ ప్రత్యవదత్, "భ్రాతః, కిం బ్రవీమి? ఆప్రాతః అద్య మమ మహతీ దుర్దశా । ప్రాతః చిరాయ సుప్తః ఉద్యోగాలయం వేలామతిక్రమ్య గతః । మమ అధీక్షకః కుపితః ఉద్యోగాత్ మాం నిష్కాసితవాన్ । గృహం ప్రతినివర్తితుముద్యతః అహం యాననిఃస్థానమగచ్ఛం యత్ర మమ యానః కేనాపి చోరేణ ముషితః ఆసీత్ । భాటకయానమేకమారుహ్య గృహమగచ్ఛమ్ । భాటకయానే ఏవ అహం మమ ధనస్యూతమనవధానేన త్యక్తవాన్ । గృహం గతః విటపురుషేణ సహ రమమాణాం మమ భార్యామపశ్యమ్ । విషణ్ణః కిఙ్కర్తవ్యతామూఢః శుణ్డాపానమాగత్య ప్రాణత్యాగార్థం విషపూర్ణం చషకం పిపాసామి । తదపి త్వం పిబసి । అహో ధిఙ్మాం దుర్భాగ్యమ్ । "

౧౫. వినోదప్రియతా-౨

అహం సాక్షాత్కారం (television) విలోకయన్ ఆసమ్ । దూరవాణ్యాః ఘణ్టా వ్యనదత్ । దూరవాణ్యాం లలనా కాచిదపృచ్ఛత్, "సున్దరేణ సహ సంలపితుమిచ్ఛామి" ।
అహమేకాకీ వసామి, మమ నామ సున్దరో న । దూరవాణీసఙ్ఖ్యాస్ఖలనం వ్యక్తమభవత్ । తథాపి వినోదాయ తామహమవదమ్, "సున్దరః అధునా అత్ర నాస్తి । సున్దరాయ అపి కశ్చిత్సన్దేశః?"
సా అవదత్, "సున్దరః కదా పునరాగమిష్యతి?"
"ప్రాయేణ దశవాదనసమయే ఆగమిష్యతి"

“భవాన్ శ్యామః కిమ్?”
మమ నామ శ్యామః న । తథాప్యహమవదమ్, “బాఢమ్, అపి కశ్చిత్ సన్దేశః సున్దరాయ?”
ఈషద్వ్రిక్షుబ్ధవాణ్యా సా అవదత్, “సః మామవాదీత్”, “అద్య రాత్ర్యాం గృహే ఏవ తిష్ఠామి । మయా సహ దూరవాణ్యాం సంలప” ఇతి । ” ।
అహమవదమ్, “సః ఏకహోరాయాః ప్రాక్ రేఖయా సహ విహర్తుమగచ్ఛత్”
భూయోఽపి క్రుద్ధా సా అవదత్, “రేఖా కా?”
“సా తస్యాః ప్రియవయస్యా” ।
“తదవగతమ్ । పరన్తు సా కా?”
“అహం న జానే । అపి కశ్చిత్ సన్దేశః సున్దరాయ? ”
“కృపయా తం వక్తుమర్హసి, “గృహమాగతః సః మయా సహ దూరవాణ్యాం సంలపతు” ఇతి”
“అపి భవతీ శ్యామా?” అహమపృచ్ఛమ్ ।
“శ్యామా కా?” తస్యాః కోపః పరాం కాష్ఠాం ప్రాప ।
“సః శ్యామయా సహ దశవాదనాత్ పశ్చాత్ విహర్తుం గమిష్యతి । క్షమాం యాచే । భవతీ శ్యామా ఇత్యచిన్తయమ్ । ”
“సున్దరః క్షమాం యాచేత న భవాన్ । భవాన్ కృపయా సున్దరం వక్తుమర్హతి, “శీలా దూరవాణ్యాం అవాదీత్ యత్ త్వం తయా సహ సంల్లపితుమర్హసి ఇతి” । సపది తయా సమ్పర్కః త్రుటితః ।
ఈశ్వరః నిర్దోషం సున్దరం రక్షతు మాం క్షమతాం చ ।

౧౬. దామ్పత్యమ్-౪

న్యాయాధీశః కచ్చిత్ స్వీకురుషే యత్ త్వమ్ చతుర్వారం పరిధానవిపణ్యాః చోరయితుం అన్తరగచ్ఛః?
అభియుక్తః: బాఢమ్, ప్రభో ।
న్యాయాధీశః: త్వం కిమచోరయః?
అభియుక్తః: పరిధానమేకమ్, ప్రభో ।
న్యాయాధీశః: చతుర్వారం త్వం భిత్తిం భఙ్క్త్వా విపణ్యాః అన్తరగచ్ఛః, కథమేకం పరిధానమేవ అచోరయః ।
అభియుక్తః: కిం కరవాణి? త్రివారం ముషితపరిధానవర్ణః మమ పత్న్యై నారోచత ।

౧౭. వాక్చాతుర్యమ్-౧

ప్రథితభౌతశాస్త్రజ్ఞః ఐన్స్టీనః సాపేక్షతావాదమధికృత్య వారం వారం నైకవిద్యాలయేషు సభాఙ్గణేషు భాషతే స్మ । సభాయాం ఐన్స్టీనే భాషమాణే తస్య కార్-యానస్య సారథిః సభాఙ్గణస్య కస్మింశ్చన పీఠే ఏవ ఉపవిశతి స్మ । గచ్ఛత్సు దినేషు ఐన్స్టీనస్య భాషణవాక్స్రోతః సారథేః కణ్ఠగతమభవత్ ।

కార్-యానేన కదాచన తయోః సభాఙ్గణం గచ్ఛతోః, సారథిః ఐన్స్టీనమవదత్, "ఆర్య, యదా భవాన్ క్లాన్తః తదా అహమేవ భవతః భాషణం కర్తుం యతే।" ఐన్స్టీనః అవదత్, "తథాస్తు, అద్య ఏవ మమ స్థానే మమ పరిధానం పరిధాయ త్వమేవ భాషస్వ । అహం తవ పరిధానం పరిధాయ సభాయాం ఉపవిశామి । "తౌ తథైవ అకురుతామ్ । సారథిః మనాగపి స్ఖలనమ్ వినా బభాషే ।

భాషణానన్తరం కశ్చన సభ్యః కఠినం ప్రశ్నమేకమపృచ్ఛత్ । సారథిః అసమ్భ్రాన్తః తత్క్షణమేవ "ఆర్య, తవ ప్రశ్నః అతీవ సరలః । మమ సారథిరపి ఉత్తరం దాతుం సమర్థః," ఇతి వదన్ ఐన్స్టీనం అఙ్గుల్యా నిరదిశత్ ।

౧౮. దామ్పత్యమ్-౫

వృద్ధౌ బయస్యౌ పరస్పరమ్ సంలపన్తౌ ఆస్తామ్ ।

"దేవదత్త అహో కాలస్య మహిమా, అస్మద్వయస్యేషు బహవో దివం గతాః । పరన్త్వహం అస్మద్వయస్యస్య బ్రహ్మదత్తస్య మరణం భూయో భూయో శోచామి ।"

"కుత ఇత్థం, వయస్య ?"

"బ్రహ్మదత్తే ఉపరతే అహం తస్య విధవాం పర్యణయం ఖలు ।"

౧౯. వాక్చాతుర్యమ్-౨

చన్ద్రదత్తసూర్యదత్తౌ వయస్యౌ పాదకన్దుకక్రీడాసక్తౌ పరస్పరం సంలపన్తౌ ఆస్తామ్ ।

చన్ద్రదత్తః: వయస్య, అపి స్వర్గే పాదకన్దుకక్రీడా ప్రచలతి ?

సూర్యదత్తః: న జానే, పరన్తు యద్యహం త్వత్తః పూర్వం స్వర్గం గచ్ఛేయం తదా తత్ర సా క్రీడా ప్రచలతి న వా ఇత్యుదన్తం తుభ్యమ్ ఆగత్య నివేదయామి ।

చన్ద్రదత్తః: బాఢమ్, యద్యహం త్వత్తః పూర్వం స్వర్గం గచ్ఛేయం అహమపి తథైవ కరోమి ।

విధివశాత్ సూర్యదత్తః చన్ద్రదత్తాత్ పూర్వం దివమగాత్ । కతిపయదివసానన్తరం సూర్యదత్తః చన్ద్రదత్తస్య ప్రత్యక్షమభవత్ ।

చన్ద్రదత్తః । వయస్య, స్వర్గాదాగతః కిమ్?

సూర్యదత్తః :బాఢమ్
చన్ద్రదత్తః: స్వర్గే కా వార్తా? తత్ర పాదకన్దుకక్రీడా ప్రచలతి కిమ్?
సూర్యదత్తః: వయస్య, తుభ్యం వార్తాద్వయమానయామి । ఏకా శుభా అన్యా అశుభా ।
చన్ద్రదత్తః: స్వర్గే పాదకన్దుకక్రీడా ప్రచలతీతి శుభా వార్తా ।
సూర్యదత్తః । తుష్టోఽస్మి । కా భవేదశుభా వార్తా ?
చన్ద్రదత్తః । ఆగామిని రవివాసరే తత్ర త్వం క్రీడిష్యసి ।

౨౦. మద్యపానమ్-౨

రత్నదత్తః శుణ్డాపానం గత్వా పానమేకమక్రీణాత్ । చషకాత్ కిఞ్చిత్ పానం పీత్వా శేషం పానం పానహరస్య ముఖే ప్రాక్షిపత్ । యావత్ పానహరః చకితః సమ్భ్రాన్తశ్చ వక్తుముద్యతః తావదేవ రత్నదత్తః రోదితుం ప్రారభత పానహరమవదచ్చ, “సఖే, తవ క్షమాం యాచే । కిం కరవాణి । ఏతత్ దుష్కర్మ మహతా యత్నేనాపి రోద్ధుమశక్తోఽహమ్ । పానే పానే ఏవమేవ కరోమి । పరాం వ్రీడామనుభవామి రోదిమి చ । జనాః కథయన్తి ఏషః మానసికవ్యాధిః ఇతి । “పానహరః స్నేహశీలః అనుభవీ చ తమవదత్, “ఆర్య, మా శుచః । మనోవైద్యమేకమహం జానామి । తేన సఙ్గమ్య తస్య ఉపదేశం ప్రాప్నుహి । శుభం భూయాత్” ఇతి । రత్నదత్తః వైద్యస్య నామధామవిశేషాన్ పానహరాత్ లబ్ధ్వా తస్య ఉపకృతిం ప్రశస్య శుణ్డాపానాత్ నిరగచ్ఛత్ ।
గతేషు కతిపయమాసేషు యదా రత్నదత్తః పునరపి తదేవ శుణ్డాపానమాగతః తదా తం పానహరః అభ్యజానాత్ తమవదచ్చ, “ఆర్య, అపి త్వం తం మనోవైద్యమగచ్ఛః‘రత్నదత్తః జగాద, “బాఢం సఖే । త్వయాహం భూర్యుపకృతోఽస్మి । మమ వ్యాధిః నిరస్తః” ఇతి । పానహరః ప్రీతోఽభూత్ ।
రత్నదత్తః యథాపూర్వం పానం క్రీత్వా పాతుం ప్రారభత । కిఞ్చిత్ పీత్వా చషకే అవశిష్టం పానం యథాపూర్వం పానహరస్య ముఖే ప్రాక్షిపత్ । పానహరః దిగ్భ్రాన్తః రుష్టశ్చ అభాషత, “ఆర్య కిమిదమ్? పునరపి మమ ముఖే పానం ప్రక్షిపసి? వ్యాధిః నిరస్తః ఇతి చ వదసి‘ । రత్నదత్తః శాన్త ఏవ అవదత్, “అథ కిమ్ । ఇదానీం తు యథాపూర్వం కుర్వన్నపి అహం వ్రీడితో న భవామి న రోదిమి చ ।”

౨౧. మౌఢ్యమ్-3

అమరసింహః వయస్యేన సహ కదాచన దేవాలయం గతః । సర్వే పాదుకే అవతార్య దేవాలయం ప్రవిశన్తి ఖలు । పాదస్యూతపాదుకాధారీ అమరసింహస్తు పద్భ్యాం పాదస్యూతౌ (socks) చ అవతార్య దేవాలయం ప్రవిష్టః । పాదస్యూతయోః ఏకః

కృష్ణవర్ణః అపరః రక్తవర్ణశ్చ ఆస్తామ్ । వయస్యః తౌ దృష్ట్వా అమరసింహమపృచ్ఛత్, "మిత్ర, కిమిదమ్? ఏకః పాదస్యూతః కృష్ణవర్ణః అన్యః రక్తవర్ణశ్చ భవతః ?" అమరసింహః ఉత్తరమదాత్, "సఖే, న జానే కథమిత్థమభూదితి । మమ గృహేఽపి సదృశౌ పాదస్యూతౌ స్తః యయోః ఏకః రక్తః అన్యః కృష్ణశ్చ" ।

౨౨. బాలచేష్టా-౨

కశ్చన సజ్జనః ముహుర్ముహుః ఉత్ప్లవన్తం ద్వారఘణ్టాసఙ్ఘట్టనే సతతం ప్రయతన్తమ్ కమపి వామనం బాలకం కస్యచిద్గృహస్య పురతః అపశ్యత్ । బాలకస్య సాహాయ్యార్థం సః సజ్జనః తత్సమీపం గత్వా ద్వారఘణ్టాం సమఘట్టయత్, ఆత్మనః సుకృత్యా నితరాం ప్రీతశ్చ తమవదత్, "తవ ఈప్సితం ప్రాప్తం ఖలు । అద్య కిం కరవావ?" ఇతి । కిశోరః "కిం కరవావ? ఆవాం ద్రుతం ధావావ" ఇత్యుచ్చైర్వదన్ సపద్యేవ అధావత్ ।

౨౩. దామ్పత్యమ్-౬

కశ్చన పురుషః తస్య వైద్యమవదత్, "మమ భార్యాయాః శ్రవణసూక్ష్మతా క్షయం జిగమిషతీవ భాతి । కిం కరణీయమ్?" వైద్యః ప్రత్యవదత్, "భవాన్ ప్రథమతః ఇమాం పరీక్షాం కరోతు । మహానసే కిమపి కార్యం కుర్వత్యాః తస్యాః పశ్చాత్ వింశతిహస్తదూరే స్థితః భవాన్ తాం ప్రశ్నమేకం పృచ్ఛతు । సా యది ప్రత్యుత్తరం న దదాతి తదా దశహస్తదూరే స్థితః తమేవ ప్రశ్నం పృచ్ఛతు । తదాపి సా ప్రత్యుత్తరం న దదాతి చేత్ తదా పఞ్చహస్తదూరే స్థితః తమేవ ప్రశ్నం పృచ్ఛతు । యావత్ సా ప్రత్యుత్తరం న దదాతి తావత్ ఇత్థం తస్యాః సమీపం గచ్ఛన్ ప్రశ్నమావర్తయతు । తదా తస్యాః శ్రవణసూక్ష్మతా కియతీత్యవగతా భవతి । "

పురుషః గృహం గత్వా మహానసే అన్నం పచన్త్యాః భార్యాయాః పశ్చాదేత్య వింశతిహస్తదూరే స్థితః అపృచ్ఛత్, "ప్రియే, అద్యావయోఃఅశనాయ కిమ్ "ఇతి । యదా సా న ప్రత్యవదత్ సః పఞ్చదశహస్తదూరే స్థితః తమేవ ప్రశ్నమపృచ్ఛత్ । సా తదాపి న ప్రత్యవదత్ । దశహస్తదూరే స్థితః ప్రశ్నమపృచ్ఛత్ । పఞ్చహస్తదూరే స్థితః ప్రశ్నమపృచ్ఛత్ । యదా ద్విహస్తదూరే స్థితః ప్రశ్నమపృచ్ఛత్ తదా తస్యాః ఉత్తరమశృణోత్, "త్రివారమహమకథయమ్, "అద్య కదలీశాకసమన్వితంసూపమ్ దధ్యన్నం చ ఇతి" । తవ శ్రవణసూక్ష్మతా శోచనీయా ఖలు" ।

౨౪. వాక్చాతుర్యమ్-3

ఏకదా కేచన జనాః విమానే ప్రయాన్తి స్మ । మధ్యేమార్గం విమానస్య యానయన్త్రే దోషః సమపద్యత । పతనభీతిః ప్రాదురభూత్ । ఆపత్కాలే విమానకఞ్చుకీ సర్వేషాం ప్రాణరక్షకకఞ్చుకాన్ వితరతి ఖలు । తథైవ విమానకఞ్చుకీ యథావిధి వితరణార్థం కఞ్చుకాన్ సఙ్గృహ్య సర్వాన్ ఇత్థమవదత్, "భోః, నివేదితుం దుఃఖితోఽస్మి యత్ విమానపతనభీతిరస్తి । అత్ర కశ్చిత్ ధర్మనిష్ఠః అస్తి కిం యః ఈశ్వరం భక్త్యా ప్రార్థయితుం శక్తః?" సజ్జన ఏకః అవదత్, "అహం ధర్మనిష్ఠః దైవభక్తశ్చ । అహం సర్వేషాం క్షేమాయ ఈశ్వరం ప్రార్థయామి" ఇతి । విమానకఞ్చుకీ తం సజ్జనమవదత్, "ఆర్య, కృతజ్ఞోఽస్మి । అత్ర వయం ఏకవింశతిః స్మః । పరన్తు ప్రాణరక్షకకఞ్చుకాస్తు వింశతిరేవ సన్తి । కృపయా భవాన్ ఆత్మనః క్షేమాయ ఈశ్వరం ప్రార్థయతు । అన్యేభ్యః అహం కఞ్చుకాన్ వితరామి" ఇతి ।

౨౫. శ్వశ్రూః-స్నుషా-౨

స్నుషాః శ్వశ్రువః పరస్పరం బహుమానేన న అవలోకయన్తి ఇతి ప్రథా అస్తి ఖలు । తాం ప్రథాం ప్రత్యాఖ్యాతుం కాశ్చన స్నుషాః శ్వశ్రువః యోజనామేకామరచయన్ । యోజనా సర్వాః దూరస్థితం దేవాలయమేకం సన్దృశ్య తత్ర శ్వశ్రూణాం స్నుషాణాం పరస్పరం ప్రీతిపూర్వకవృత్త్యర్థమ్ ఈశ్వరం ప్రార్థయిష్యన్తి ఇత్యేషా ఆసీత్ । పరన్తు శ్వశ్రువః ఏకేన బస్-యానేన దేవాలయం గతా స్నుషాః అన్యేన బస్-యానేన గతాః । విధివశాత్ శ్వశ్రూణాం యానం దుర్ఘటనాగ్రస్తమభవత్ సర్వాః బస్-యానస్థితశ్వశ్రువః మృతాశ్చ । స్నుషాః దుఃఖదాం వార్తామశృణ్వన్ అశ్రూణ్యముఞ్చన్ చ । పరన్తు ఏకా స్నుషా ప్రభూతం రోదితుం ప్రారభత । అన్యాభిః సాన్త్వనం నిష్ఫలమభవత్ । "కుతః ఇయతీం యాతనామనుభవసి ఇతి పృష్టా సా ప్రత్యవదత్, "మమ శ్వశ్రూః తద్యానే న ప్రాతిష్ఠత గృహే ఏవ తిష్ఠతి" ఇతి ।

- - - -

౨౬. దామ్పత్యమ్-౭

దమ్పతీ కలహమకురుతామ్ । పశ్చాత్ పరస్పరం మౌనమాచరతామ్ । అపరేద్యుః పతేః సూర్యోదయాత్ ప్రాగేవ ఉద్యోగాయ గమనం సమపద్యత । అతః తస్య ప్రాతఃప్రాబోధనార్థం పత్నీం ప్రతి ప్రార్థనా ఆవశ్యకీ అభవత్ । తథాపి తాం ప్రతి మౌనం భఙ్క్తుం నైచ్ఛత్ । అతః రాత్రౌ తస్యై పత్రకమేకమలిఖత్, "మాం ప్రాతః పఞ్చవాదనసమయే

ప్రాబోధయ" ఇతి । తం పత్రకం తస్యాః ఉపధానస్య ఉపరి న్యవేశయత్ ।
అపరేద్యుః యదా పతిః జాగృతః తదా అష్టవాదనసమయః ఆసీత్ । యావత్ క్రుద్ధః పత్నీం పిప్రచ్ఛిషురాసీత్ తావదేవ ఆత్మనః ఉపధానస్య నికటే పత్రకమేకమపశ్యత్ । తస్మిన్ పత్న్యా లిఖితమాసీత్, "ఇదానీం పఞ్చవాదనసమయః జాగృహి" ఇతి ।

౨౭. వాక్చాతుర్యమ్-౪

కదాచిత్ ఆఙ్గ్లోకసభాయాం కశ్చన సభ్యః భాషణం కుర్వతీం సభ్యాముద్దిశ్య ఇత్థమవదత్, "యద్యహం భవత్యాః పతిరభవిష్యమ్ తదా భవత్యై విషమదాస్యమ్" । సా సభ్యా సపద్యేవ ప్రత్యవదత్, "మహోదయ, అథ కిమ్, యది భవాన్ మమ పతిరభవిష్యత్ నిస్సంశయమహం సహర్షం తద్విషమపాస్యమ్" ఇతి ।

౨౮. బాలచేష్టా-3

కశ్చిత్ పోగణ్డః తస్య అనుజేన అర్భకేన సహ గృహాద్బహిః ఖేలతి స్మ । సహసా అర్భకః ఉచ్చైః రోదితుం ప్రారభత । తయోః పితామహః గృహాద్బహిరాగత్య తం పోగణ్డమవదత్, "అర్భకం కిమర్థం రోదయసి? సః యద్వాఞ్ఛతి తద్దేహి" ఇతి । పోగణ్డః ప్రత్యవదత్, "అర్భకః ఆతపే శోషణార్థం నివేశితం రక్తం మరిచం వాఞ్ఛితవాన్ । తస్మై తమహం దత్తవాన్ । సః మరిచం వదనే నిక్షిప్య ఇదానీం రోదితి" ఇతి ।

౨౯. వాక్చాతుర్యమ్-౫

కదాచన కానిచన మిత్రాణి సపణమదీవ్యన్ । తేషు బ్రహ్మదత్తో నామ దేవనే పరాజితః పఞ్చసహస్రరూప్యకమితం ధనహానిమవాప్తవాన్ హృదయాఘాతేన తత్రైవ మృతిమగాచ్ఛ । ఇతరాణి మిత్రాణి శోకసూచనార్థముత్థాయ పునః దేవనే నిరతాణ్యభవన్ । దేవనాన్తే ఏకః అవదత్, "అస్మాసు కః బ్రహ్మదత్తస్య పత్న్యై దుఖవార్తాం నివేదయతి? "ఇతి । అన్యః దేవదత్త నామా అవదత్, "అహం సమీక్ష్య కౌశలేన యథా సా భృశం న క్లిశ్యతే తథా స్తోకం నివేదయామి" ఇతి । సః బ్రహ్మదత్తస్య గృహం గత్వా బ్రహ్మదత్తస్య భార్యామవదత్, "భవతి, భవత్యాః భర్తా అద్య దేవనే రూప్యకానాం పఞ్చసహస్రాత్ చ్యుతః" ఇతి । సా భ్రుముటిం కృత్వా ఝుటిత్యవదత్, "వద తం మృతిం యాతు "ఇతి । దేవదత్తః ప్రసహ్య "భవతి తథైవ నివేదయామి "ఇతి వదన్ తస్యాః గృహాత్ నిష్క్రాన్తః ।

౩౦. శితబుద్ధిః-౧

బాలకేన సహ పురుష ఏకః శ్మశ్రువర్ధకవిపణిం ప్రవిష్టః । పురుషః శ్మశ్రుసంస్కారపీఠమారురోహ । శ్మశ్రువర్ధకః తస్మై యథావిధి శ్మశ్రుసంస్కారం కృతవాన్ చ । తదనన్తరం పురుష అవదత్, “భోః, ఇదానీం అస్మై బాలకాయ శ్మశ్రుసంస్కారం భవాన్ కరోతు । అత్రాన్తరే కార్యమన్యం కృత్వా పునరాగచ్ఛామి । “పురుషః నిర్గతశ్చ । శ్మశ్రువర్ధకః పురుషస్య వచః సంమాన్య బాలకస్య శ్మశ్రుసంస్కారం కృత్వా బాలకమవదత్, “బాల, అత్రైవ తవ పిత్రే ప్రతీక్షస్వ । శీఘ్రమేవ ఆగమిష్యతి” ఇతి । బాలకః అవదత్, “సః మమ పితా న భవతి । మార్గే మాం దృష్ట్వా అవదత్, “తవ శ్మశ్రుసంస్కారం కారయామి । మయా సహ ఆగచ్ఛ” ఇతి । అతః తేన సహ అహమాగతః” ఇతి । వఞ్చితః శ్మశ్రువర్ధకః పురుషస్య బాలకస్య చ శ్మశ్రుసంస్కారం మూల్యం వినైవ అకరోత్ ఖలు ।

౩౧. వాక్చాతుర్యమ్-౬

ప్రసిద్ధలేఖకః జార్జ్ బర్నార్డ్ షావర్యః కదాచిత్ ప్రసిద్ధరాజనయప్రసక్తాయ విన్స్టన్ చర్చిలాయ ఆత్మనః నాటకస్య ప్రథమప్రదర్శనం ద్రష్టుం ప్రవేశపత్రం ప్రాహిణోత్ । చర్చిలః షావర్యాయ ఉత్తరపత్రమలిఖత్ । “అనుగృహీతోఽస్మి । పరన్తు అనవధానాత్ ప్రథమప్రదర్శనం ద్రష్టుం న శక్నోమి । భవతః నాటకస్య ద్వితీయప్రదర్శనం భవేద్యది అహం తద్ద్రష్టుమిచ్ఛుః అస్మి । “అభిభూతః షావర్యః ద్వితీయప్రదర్శనార్థం చర్చిలాయ ద్వే ప్రవేశపత్రే ప్రాహిణోత్ ఇత్థమలిఖచ్చ, “మహోదయ, ద్వే ప్రవేశపత్రే ప్రేషితే । యది భవతః కోఽపి సుహృత్ భవేత్ తమపి ఆనయతు” ఇతి ।

౩౨. దామ్పత్యమ్-౮

కేచన స్త్రియౌ సమలపతామ్:

ఏకా । అహం నితరాం క్లాన్తా । సదైవ మమ భర్త్రా సహ కలహః సమ్భవతి । అతః మమ భారః దశకిలోమితః న్యూనతరః జాతః ।

అన్యా । దుఃఖితాఽస్మి । కుతస్త్వం వివాహవిచ్ఛేదం న కుర్యాత్?

ఏకా । అధునైవ న । మమ భారః అద్యాపి సముచితభారాత్ దశకిలోమితః అధికతర ఏవ వర్తతే ।

౩౩. దామ్పత్యమ్-౯

యేన చోరేణ స్వగృహే భిత్తిచౌర్యం కృతం సః ఆరక్షకైః బద్ధః వర్తతే ఇతి వార్తాం శ్రుత్వా కశ్చన పురుషః ఆరక్షకాలయం గత్వా ఆరక్షకమవదత్, “భోః, అహం చోరేణ సహ సంలపితుమిచ్ఛామి “ఇతి । ఆరక్షకేన కిమర్థమితి పృష్టః సః ప్రత్యవదత్, “చోరం ప్రష్టుమిచ్ఛామి, “మమ భార్యాం ప్రబోధయన్ వినా రాత్రిమధ్యం కథం త్వం గృహం ప్రవేష్టవాన్ । అహం చిరకాలాత్ తథా కర్తుమశక్తోఽస్మి “ఇతి ।

౩౪. వాక్చాతుర్యమ్-౭

కశ్చిత్ దీనః యాచకః పథి దేవసింహం యత్కిఞ్చిద్ధనమయాచత ।
దేవసింహః । యది ద్వే రూప్యకే తుభ్యం దదామి తదా త్వం పానశుణ్డాం గత్వా మద్యం క్రీణాసి కిమ్?
యాచకః । న కదాచిత్, ప్రభో ।
దేవసింహః । దేవనగృహే ధనస్య పణసే కిమ్?
యాచకః । న కదాచిత్, ప్రభో ।
దేవసింహః । కృపయా మయా సహ మద్గృహమాగచ్ఛ । మద్యేన వినా దేవనేన వినా నరస్య కా అవస్థా భవతీతి మమ భార్యా పశ్యతు ।

౩౫. దామ్పత్యమ్-౧౦

భార్యా మహానసే ఇతస్తతః పరిభ్రమన్తం మక్షికాహననే ఉద్యతమ్ భర్తారమపశ్యత్ ।
భార్యా: కిం కురుషే?
భర్తా: మక్షికాహననే ఉద్యతోఽహమ్ ।
భార్యా: సఫలః అభూః కచ్చిత్ ?
భర్తా: నిస్సంశయమ్ । పఞ్చమక్షికాః అవధిషమ్ । తాసు తిస్రః మక్షికావధూః ।
భార్యా: స్త్రీపురుషవివేకః కథమభూత్?
భర్తా: సః స్పష్ట ఏవ । తిస్రః దూరభాషాయన్త్రస్య ఉపరి స్థితాః ద్వౌ మద్యచషకస్యోపరి స్థితౌ ।

౩౬. వాక్చాతుర్యమ్-౮

కాచన లలనా విపణివీథ్యాం గచ్ఛన్ విపణ్యాం పఞ్జరస్థం శుకమేకమపశ్యత్ । శుకస్య సౌన్దర్యమనుభవన్ తత్రైవ క్షణమాత్రం తస్థౌ । శుకః తామవదత్, “భవతి, కురూపాసు ప్రథమా ఖలు భవతీ” ఇతి । అతికుపితా సా భ్రుకుటిం కృత్వా ద్రుతం స్వోద్యోగాయ

నిర్జగామ । యదా సా సాయముద్యోగాత్ ప్రతిన్యవర్తత తదాపి తం శుకమపశ్యత్ । తదాపి శుకః తామవదత్, “భవతి, కురూపాసు ప్రథమా ఖలు భవతీ” ఇతి । పరేద్యుః యదా సా స్వోద్యోగాయ గచ్ఛన్ తం శుకమపశ్యత్, స శుకః పునరువాచ, “భవతి, కురూపాసు ప్రథమా ఖలు భవతీ” ఇతి । అతీవ కుపితా సా తద్విపణిం ప్రవిశ్య ఆపణికమవదత్, “అయి, భోః, తవ శుకః దుర్వచాంసి వదతి । యది సః పునరపి యది తథైవ కథయతి అహం రాజభటే అభియోగం దాస్యామి” ఇతి । ఆపణికః తస్యాః క్షమామయాచత అవదచ్చ, “భవతి, అద్యప్రభృతి సః శుకః దుర్వచాంసి యథా త్వాం న భణతి తథా కరోమి” ఇతి । సాయముద్యోగాత్ ప్రతినివర్తనసమయే సా సకుతూహలం తం శుకమపశ్యత్ । తదా శుకః అవదత్, “ఆర్యే” ఇతి । సా భ్రుకుటిం కృత్వా ప్రత్యవదత్, “తతః కిమ్” । సః శుకః సగర్వమభణత్, “మమ కథనేన కిమ్? భవతీ వేత్తి ఖలు” ఇతి ।

౩౭. వైద్యః-౧

వృద్ధౌ స్వవైద్యయోః విషయే సంలపతః స్మ । ప్రథమః అవదత్, “భోః, తవ వైద్యః విశ్వాసానర్హః । కస్మైచిద్రుగ్ణాయ సః మూత్రపిణ్డవ్యాధినివారణార్థం ఔషధాని ప్రాయచ్ఛత్ । స రుగ్ణః పిత్తకోశవ్యాధినా మృతః ఖలు” ఇతి । ద్వితీయః అవదత్, “తవ వైద్యస్య విషయే కిం భణసి?” ఇతి । ప్రథమః ప్రత్యవదత్, “యది మమ వైద్యః తుభ్యం మూత్రపిణ్డవ్యాధినివారణాయ ఔషధాని ప్రదాస్యతి, తదా త్వం నిస్సంశయం మూత్రపిణ్డవ్యాధినా ఏవ మరిష్యసి” ఇతి ।

౩౮. దామ్పత్యమ్-౧౧

అమేరికాదాగతౌ దమ్పతీ అరబ్-దేశే ప్రయాతః స్మ । తత్ర కశ్చన అరబ్-దేశస్థః తౌ దృష్ట్వా భర్తారమవదత్, “భోః, ఉష్ట్రాణాం శతం తుభ్యం దాస్యామి । త్వం తవ స్త్రియం మహ్యం దేహి” ఇతి । చిరేణ విచిన్త్య భర్తా తమవదత్ । “మమ స్త్రియం న దాస్యామి । సా విక్రయాయ న భవతి” ఇతి । కుపితా భార్యా భర్తారమవదత్, “కుతస్త్వం తద్వక్తుం చిరేణ విచిన్తయసి?” ఇతి । భర్తా ప్రత్యవదత్, “ఇతః అమేరికాముష్ట్రాణాం శతం కథం నేష్యామి ఇత్యచిన్తయమ్” ఇతి ।

౩౯. వినోదప్రియతా-౧

మద్యపానజనితదుష్పరిణామానాం విషయే కశ్చన ప్రాజ్ఞః సభాయాం భాషతే స్మ । సః సర్వేషాం బోధయితుం ప్రయోగమేకమకరోత్ । చషకం మద్యేన పూరయిత్వా చఞ్చలం కృమిమేకం తస్మిన్ న్యక్షిపత్ । కృమిః తూర్ణమమ్రియత । తదా సభాముద్దిశ్య అభాషత

। “ఆర్యాః, కథయత, అస్మాత్ ప్రయోగాత్ కిమవగతమ్?” । ధర్మదత్తః ఝటిత్యుత్థాయ అవదత్, “భోః, ఇదం సుస్పష్టమ్ । మద్యపానం కృమిరోగం రుణద్ధి“ఇతి ।

४०. శితబుద్ధిః-౨

కృషీవలః కృచ్ఛ్రేణ గోడుమ్బానవర్ధయత్ పరన్తు చోరాః పక్వాని గోడుమ్బాని (water melons) చోరయన్తి స్మ । చోరాన్ నిరోద్ధుం సః దారుఫలకే “సావధానా భవేత, అత్ర గోడుమ్బనివహే కిఞ్చనగోడుమ్బం విషపూరితం వర్తతే” ఇతి లిఖిత్వా దారుఫలకం క్షేత్రస్య పురతః అస్థాపయత్ । న కోఽపి పక్వాని ఫలాన్యచోరయత్ కృషీవలః కృతార్థః ప్రీతః అభవచ్చ । పరన్తు కతిపయదినేషు గతేషు యదా కృషీవలః క్షేత్రమగచ్ఛత్ తదా తత్ర ఫలకే, “సావధానా భవేత । ఇదానీమస్మిన్ క్షేత్రే ద్వే ఫలే విషపూరితే స్తః” ఇతి లిఖితం దృష్ట్వా దిఙ్మూఢః అభవత్ ।

४१. దామ్పత్యమ్-१२

తస్మిన్ దివసే వృద్ధదమ్పత్యోః వివాహాదనన్తరం పఞ్చాశద్వర్షాః గతాః ఆసన్ । దమ్పతీ ఔత్సుక్యేన సమ్భ్రమేణ చ తదవసరముత్సవరూపేణ ఆచరతః స్మ । సాయమీశ్వరం ప్రార్థయితుం దేవాలయం గతౌ । ప్రీతః ఈశ్వరః ప్రత్యక్షో భూత్వా తావవదత్, “భోః, యువయోః అన్యోన్యప్రేమ్ణా ప్రీతోఽస్మి । యువాం పృథక్ పృథక్ వరమేకం యాచేథామ్ । “పత్నీ ప్రథమం వరమయాచత, “ప్రభో, అహం మమ పత్యా సహ జగత్పర్యటనం కర్తుమిచ్ఛామి” ఇతి । ఈశ్వరః ప్రత్యవదత్, “తథాస్తు, పత్యురాశా తు కా” ఇతి । ఝటితి చపలచిత్తః పతిరవదత్, “ప్రభో, వయసి మత్తః త్రింశత్వర్షైః న్యూనాం భార్యాం వాఞ్ఛామి” ఇతి । “తథాస్తు । శ్వః ప్రభాతే యువయోః వాఞ్ఛే ఫలిష్యతః” ఇతి వదన్ ఈశ్వరః అన్తర్దధే । పత్నీ నితరాం దుఃఖితా అభవత్, పతిః నితరాం హృష్టోఽభవత్ । పృథక్ పృథక్ పర్యఙ్కే సుప్తవన్తౌ కథమపి రాత్రిమనయతామ్ । శర్వర్యాం ప్రభాతాయాం కోఽపి దూతః జగత్పర్యటనాయ తాభ్యాం విమానానుమతిపత్రమానయత్ । పత్నీ ఏవ ఉత్థాయ యానానుమతిపత్రం జగ్రాహ । వృద్ధః పతిః పర్యఙ్కాదుత్థాతుం న శశాక । హన్త, సః పత్న్యాః వయసి త్రింశద్వర్షైః జ్యాయాన్ సమభవత్ ఖలు ।

४२. దేవనమ్-१

దేవసింహః దేవనశూరః ఇతి ప్రథితః ఆసీత్ । కార్యాలయేఽపి సర్వైః సహ పణబన్ధం కృత్వా దీవ్యతి స్మ । కార్యాలయస్య కార్యే అనాసక్తః కార్యమగ్నానన్యాంశ్చ

బాధతే స్మ । కార్యాలయస్య అధీక్షకః తస్య దేవనమోహజాతహానిమసహమానః తం స్వకోష్ఠమాగన్తుమాదిదేశ । దేవసింహః కోష్ఠం యథానిర్దిష్టం ప్రవివేశ చ ।
“దేవసింహ, కార్యాలయే దేవనం న కార్యమితి త్వయా విదితమేవ । తథాపి దేవనే సక్తః అన్యాన్శ్చ బాధసే । అద్యప్రభృతి దేవనాత్ విరమేః । దేవనాత్ విరమసి న చేత్ త్వాముద్యోగాత్ నిష్కాసయిష్యామి”। దేవసింహః, “యథాజ్ఞాపయత్యార్యః” ఇతి వదన్ శనైః కోష్ఠాత్ నిష్క్రాన్తః । కతిపయక్షణేషు దేవసింహః అధీక్షకస్య కోష్ఠం తస్య అనుమతిమాదాయ పునః ప్రవివేశ అవదచ్చ, “ఆర్య, కార్యాలయే అద్యైవ మమ అన్తిమదేవనం భవతి ఖలు । అతః అధునా భవతా సహ దేవితుమిచ్ఛామి । అనుమన్యతామార్యః” । అధీక్షకః విహస్య అవదత్, “మయా సహ కిం దేవనమ్? కః పణః?” । దేవసింహః ఝటిత్యవదత్, “ఆర్య భవతః ఉరోపృష్ఠదేశే బృహత్శ్యామచిహ్నమస్తి । భవాన్ వేత్తి కిమ్?” । చకితః అధీక్షకః అవదత్, “కిమ్ వదసి? న కదాపి । నిస్సంశయం మమ ఉరోపృష్ఠదేశే కిమపి చిహ్నం నాస్తి”। దేవసింహః ప్రత్యవదత్, “ఆర్య, చిహ్నం న భవతి చేత్ సహస్రరూప్యకాని భవతే దాస్యామి । పరన్తు ఇదానీమేవ పరీక్షా భవేత్ । “అధీక్షకః మనస్యేవ అచిన్తయత్, “మూఢోఽసౌ వినా కారణం మహ్యం సహస్రం రూప్యకాని దాతుం సిద్ధోఽస్తి । బాఢమ్, తస్మై సముచితం పాఠముపదిశామి । మమాపి సహస్రం రూప్యకానాం లాభో భవతి” । “దేవసింహ, వృథా పరాజితో భవసి । మూర్ఖస్త్వమ్ । పశ్య కిమస్తి?” ఇతి వదన్ కఞ్చుకం శరీరాదపానయత్ వివస్త్రమురోపృష్ఠమ్ దేవసింహాయ అదర్శయచ్చ । తూర్ణం దేవసింహః కోష్ఠాత్ బహిః స్థితం సహోద్యోగినం హరదత్తనామానమాహ్వయత్, “హరదత్త, ఆగచ్ఛ, పశ్య, అధీక్షకస్య వివస్త్రమురోపృష్ఠమ్ । యథాప్రతిజ్ఞాతం మహ్యం ద్విసహస్రం రూప్యకాని దేహి” ఇతి ।

౪౩. హాస్యకృచ్ఛ్రః-౧

శస్త్రచికిత్సార్థం రుగ్ణాలయం ప్రవేశితస్య బ్రహ్మదత్తస్య తదానీం శస్త్రచికిత్సా కరణీయా ఆసీత్ । తదా కాచన శుశ్రూషికా సచక్రాసన్ద్యామ్ ఉపవిష్టం తథాపి సోద్వేగం స్వహస్తాభ్యాం ద్రుతం సచక్రాసన్ద్యాః చక్రే చాలయన్తం వైద్యశాలాయాః ప్రాఙ్గణే భ్రమన్తం తమపశ్యత్ । తయా సోద్వేగభ్రమణస్య కారణం పృష్టః బ్రహ్మదత్తః ప్రత్యవదత్, “భోః, శస్త్రచికిత్సాగారే స్థితా శుశ్రూషికా అవాదీత్, “మా భైషీః, శస్త్రచికిత్సా నిర్విఘ్నం సుఖాన్త్యం భవిష్యతి” ఇతి । శుశ్రూషికా ప్రత్యవదత్, “భోః, యది సా త్వామ్ ఇత్థమవాదీత్ త్వం నిర్భయో భవేః ఖలు?” ఇతి । బ్రహ్మదత్తః ప్రత్యవదత్, “భోః, సా మాం నావాదీత్, సా శస్త్రచికిత్సకమవాదీత్ ఖలు!” ఇతి ।

౪౪. వాక్చాతుర్యమ్-౯

కస్మింశ్చిద్గ్రామే "ప్రహ్లాదచరిత్రమ్"నామ నాటకం నాట్యతే స్మ । తత్ర బ్రహ్మదత్తదేవదత్తౌ హిరణ్యకశిపుప్రహ్లాదపాత్రధారిణౌ ఆస్తామ్ । కేనాపి కారణేన నాటకప్రయోజకేన హిరణ్యకశిపుపాత్రధారిణే బ్రహ్మదత్తాయ దేయం మాసికవేతనం న దత్తమ్ । అతః బ్రహ్మదత్తః కుపితః ఆసీత్ । సాయం నాటకే నాట్యమానే విష్ణోః । ప్రత్యక్షీకరణాఙ్కః ప్రచలన్నాసీత్ । బ్రహ్మదత్తేన, "బాల, యది తవ విష్ణుః సర్వాన్తర్యామీ చేత్, సః అస్మిన్ స్తమ్భేఽప్యస్తి కిమ్?" ఇతి రఙ్గస్య వామస్తమ్భం దర్శయన్ భణితవ్యమాసీత్ । ప్రహ్లాదపాత్రధారిణా దేవదత్తేన, "నిస్సంశయమ్, తాత" ఇతి భణితవ్యమాసీత్ । తదా ఝటితి వామస్తమ్భాన్తర్హితవిష్ణోః ప్రాదుర్భావః భావ్యః ఆసీత్ । కుపితః బ్రహ్మదత్తస్తు వామస్తమ్భస్థలే దక్షిణస్తమ్భం దర్శయన్, "బాల, యది తవ విష్ణుః సర్వాన్తర్యామీ చేత్ సః అస్మిన్ స్తమ్భేఽప్యస్తి కిమ్"" ఇత్యపృచ్ఛత్ । దిగ్భ్రాన్తోఽపి ప్రహ్లాదపాత్రధారీ దేవదత్తః ప్రత్యుత్పన్నమతిః అవదత్, "తాత, విష్ణుః తస్మిన్ స్తమ్భే నాస్తి । అస్మిన్ స్తమ్భే అస్తి" ఇతి వదన్ వామస్తమ్భమదర్శయత్ ।

౪౫. వాక్చాతుర్యమ-౧౦

సున్దరీ కన్యా కాచన వస్త్రాపణం ప్రవిశ్య కిఞ్చన వస్త్రమవృణోత్ యువానం విక్రేతారమపృచ్ఛత్, "దశమీటర్-మితవస్త్రాయ కతి రూప్యకాణి?"। యువా స్మితవదనః అవదత్, "సున్దరి, ఏకేన చుమ్బనేన ప్రతి-మీటర్-వస్త్రం క్రీణీయాత్ "ఇతి । కన్యా ఈషదపి న ప్రక్షుబ్ధా అవాదీత్, "బాఢమ్, దశమీటర్మితం వస్త్రం దేహి" ఇతి । యువా సోత్సాహం వస్త్రం మమౌ సాశంసః తస్యాః హస్తే న్యక్షిపచ్చ । తదా సా కఞ్చన వృద్ధం తస్యాః నికటే స్థితం దర్శయన్నవదత్, "అయం మమ పితామహః తుభ్యం వస్త్రమూల్యం దదాతి" ఇతి ।

౪౬. దామ్పత్యమ్-౧౩

మాతులః । "వత్స, అద్య త్వమభినన్దనీయః ఖలు । అద్యైవ తవ ఆనన్దదాయకదివసేషు మహత్తమః దివసః " ।

స్వస్రీయః । "ఆర్య, మమ ఉద్వాహః అద్య న భవతి । శ్వః ఖలు భవితా "

మాతులః :"జానామి, వత్స, అత ఏవ బ్రవీమి, "అద్యైవ తవ ఆనన్దదాయకదివసేషు మహత్తమః" ఇతి । "

४८. హాస్యకృచ్ఛ్రః-౨

విమానాని ఉడ్డయనాత్ ప్రాక్ ఉడ్డయనావశ్యవేగం ప్రాప్తుం తదర్థరచితమార్గే కతిచననిమిషపర్యన్తం ప్రద్రవన్తి ఖలు । ఏకదా విమానమిత్థం ప్రద్రావ్య ఏకఘణ్టావేలామతిక్రమ్య భూతలే ఏవ స్థగితః అభవత్ । తదనన్తరం విమానముదడయత । విమానస్థః యాత్రికః గగనసఖీమపృచ్ఛత్ । “కుతః విమానమిత్థం స్థగితమభవదితి । గగబసఖీ ప్రత్యువాచ, “ఉడ్డయనపూర్వధావనే విమానచాలకః విమానయన్త్రే అసామాన్యశబ్దమశ్రౌషీత్ । అపరం విమానచాలకమానేతుం విలమ్బః అభవత్” ఇతి ।

४९. వాక్చాతుర్యమ్-౧౧

కాచన స్త్రీ శ్యామానామ్నీ ఉదరవేదనయా బాధితా అన్యామపృచ్ఛత్, “వైద్యం ద్రష్టుమిచ్ఛామి । తవ పరిచితః వైద్యః కోఽప్యస్తి కిమ్?”। “అహం కఞ్చన ప్రథితం వైద్యం వేద్మి । పరన్తు తస్య దర్శనశుల్కమధికం వర్తతే । ప్రథమదర్శనే రూప్యకాణాం త్రిశతం దేయమ్ । ఉత్తరదర్శనేషు రూప్యకాణామ్ శతం దేయమ్,” ఇత్యవదత్ । శ్యామా తద్వైద్యస్య వైద్యాగారమగాత్ । మితవ్యయం కాఙ్క్షమాణా స్వప్రగల్భతాం ప్రయుయుజే, వైద్యమిత్థమవదచ్చ, “ఆర్య, అహం పునరాగతాస్మి । ఉదరవేదనా అద్యాపి బాధతే,” ఇతి । వైద్యః ప్రగల్భతరః అవదత్, “భవతి, భవతీ గతదర్శనే దత్తం భేషజమేవ పునః త్రివాసరపర్యన్తం సేవతామ్” ఇతి ।

४१०. దామ్పత్యమ్-౧౫

కాచన కన్యా వృత్తపత్రికాయాం విజ్ఞాపనామేకాం ప్రకాశితవతీ । “పతిమేకం వాఞ్ఛామి” ఇతి । అపరేద్యుః శతాని పత్రాణి తయా స్వీకృతాని । సర్వేషు పత్రేషు ఇదమేవ నివేదితమ్, “మమ పతిం స్వీకురు” ।

౫౦. శితబుద్ధిః-3

కదాచన కృపణః వణిక్ బ్రహ్మగుప్తః తస్య మిత్రాయ ధనికాయ దేవవర్మణే రక్తం ప్రదాయ మరణోన్ముఖాయ తస్మై జీవదానమకరోత్ । కృతజ్ఞః దేవవర్మా అమూల్యం మర్సిడీస్-కార్-యానమ్ ఉపాయనరూపేణ బ్రహ్మగుప్తాయ దదౌ । బ్రహ్మగుప్తః నితరాం తుష్టః అభవత్ । పునః దేవవర్మా రుగ్ణః అభవత్ । తస్మై రక్తదానమవశ్యమభవత్ । పునరపి బ్రహ్మగుప్తః సహర్షం మిత్రాయ దేవవర్మణే రక్తం దదౌ । ఇదానీం తు దేవవర్మా మిత్రాయ బ్రహ్మగుప్తాయ కిమపి ఉపాయనం న దదౌ । అతుష్టః బ్రహ్మగుప్తః దేవవర్మాణమవదత్,

"కథమిదమ్ । తదానీమ్ తు కార్-యానముపాయనం అదదః । ఇదానీం తు కిమపి న దదాసి?" । దేవవర్మా ప్రత్యవదత్, "క్షమస్వ మామ్ । ఇదానీం తు మమ దేహే ప్రభూతం తవ రక్తం ప్రవహతి ఖలు" ।

౫౧. వాక్చాతుర్యమ్-౧౧

భార్యా: యద్యహం దినపత్రికా అభవిష్యమ్ తదా సదా తవ హస్తయోః అస్థాస్యమ్ ।
భర్తా । నిస్సంశయమ్ ప్రియే, యది మమ భార్యా దినపత్రికా అభవిష్యత్ తదా ప్రత్యహం సా నవా అభవిష్యత్ ।

౫౨. వార్ధక్యమ్-౧

కాచన వృద్ధా బేఙ్గలూరు నగరస్య రేల్-నిఃస్థానస్య వేదికాయాం స్థితా నికటే స్థితం కఞ్చన పురుషమపృచ్ఛత్ ।
వృద్ధా: "భోః, మైసూరునగరం ప్రతి రైల్-యానం నిష్క్రాన్తం కిమ్?"
పురుషః: "బాఢమ్" ।
వృద్ధా: "శిమోగ్గానగరాత్ రైల్-యానమాగతం కిమ్?"
పురుషః:"బాఢమ్" ।
వృద్ధా: "చేన్నై నగరం ప్రతి రైల్-యానం నిష్క్రాన్తం కిమ్?
పురుషః "మాతః, అహం న జానే । త్వయా కుత్ర గన్తవ్యమ్?"
వృద్ధా: "పుత్ర, లోహపథం తర్తుం వాఞ్ఛామి । "

౫౩. దామ్పత్యమ్-౧౬

కాచన స్త్రీవైద్యాలయం గత్వా వైద్యం పృచ్ఛతి, "భోః, కిమిదం కృతం భవతా? యదా భవతా మమ భర్తరి శస్త్రచికిత్సా కృతా తదా ప్రభృతి సః మయి ఔదాసీన్యం దర్శయతి, విరక్త ఇవ భాతి । విషణ్ణోఽహం భృశమ్" ఇతి । వైద్యః ప్రతివదతి, "దేవి, మయా కిఞ్చిదపి దుష్కర్మ న కృతమ్ । సః క్షీణదృష్టిరాసీత్ । తస్య దృష్టిః యథా సామాన్యా భవతి తథా తస్య నయనయోః శస్త్రచికిత్సా కృతా ఖలు "ఇతి ।

౫౪. హాస్యకృచ్ఛ్రః-3

ద్వౌ నరౌ స్వర్గద్వారే సమమిలతామ్ తథా మిథః సమభాషేతామ్ ।
ప్రథమః అవదత్, "తవ మరణం కథమభూత్ ?"
ద్వితీయః: "శైత్యసాధనే (refrigerator) మృతః అభూవమ్ । కథమభూత్ తవ మరణమ్?"

ప్రథమః । “మమ పత్నీ కేనాపి పరపురుషేణసహ రమతే ఇతి సన్దిహ్య అపరాహ్ణే తస్యై పూర్వసూచనం న దదన్ అహమ్ ఉద్యోగాలయాత్ గృహం ప్రతినివృత్తః । సా శయ్యాగారే ఏకాకినీ ప్రసాధనే నిరతా మయా దృష్టా । ప్రబలశఙ్కాబాధితేన మయా మమ సౌధే । ప్రథమతలాత్ ఆచతుర్థతలం ప్రసభం సోపానమారుహ్య సర్వాసు కక్ష్యాసు మార్గణం కృతమ్ । కుత్రాపి న కోఽపి మమ దృష్టిపథం గతః । నితరాం క్లాన్తః పఞ్చమతలమారోఢుం సోపానే పదం న్యవిశమ్ । ఝటితి హృదయవేదనయా మృతోఽభూవమ్ ” ।
ద్వితీయః: “హన్త భోః! యది భవాన్ ప్రథమతలే ఏవ నివేశితే శైత్యసాధనే అమృగయిష్యత తదా ఆవాం ద్వావపి జీవితౌ అభవిష్యావ । ”

౪౪. దామ్పత్యమ్-౧౭

కస్యచిత్ నరస్య భార్యా మృతా । మృతాయాః శవం శవపేటికాయాం వినివేశ్య శవవాహకాః శవపేటికాం శవాగారమానయన్ । శవాగారే శవపేటికా అకస్మాత్ శవాగారస్య భిత్త్యా విఘట్టితా । తదా పేటికాయాః క్షీణకణ్ఠేన వ్యాహ్రియమాణం కిమపి క్రన్దితం శ్రుతమ్ । యదా శవవాహకైః పేటికాయాః పిధానమపావృతమ్ తదా సా స్త్రీ సజీవా ఇత్యవగతమ్ । తస్యాః భర్తా విస్మితః కిఞ్చిదీప్సితశ్చ తాముపచర్య గృహమానాయయత్ । సా తతః దశవర్షాణి జీవిత్వా కాలధర్మమగాత్ । పునః మృతాం తాం శవపేటికాయాం వినివేశ్య శవవాహకాః శవాగారమానయన్ । తదా మృతాయాః పతిః శవవాహకానవదత్, “భోః, శవాగారస్య అన్తః సావధానం చలత । పేటికా భిత్త్యా విఘట్టేత“ఇతి ।

౪౫. వార్ధక్యమ్-౨

కశ్చన వృద్ధః కశ్చన యువా చ విపణ్యాం పరస్పరమకస్మాత్ సమఘట్టయేతామ్ । వృద్ధః అవదత్, “క్షమ్యతామ్ । భవన్తమహం నాదర్శమ్ । మమ పత్నీ అస్మిన్ జనౌఘే మమ దృష్టిపథాత్ లుప్తా । తాం మృగయామి । “ఇతి । యువా ప్రత్యవదత్, “కిఞ్చిత్కరమేతత్ । అహమపి మమ భార్యాం మృగయామి । సా చిరాయ మమ దృష్టిపథాత్ లుప్తా ।” వృద్ధః అవదత్, “కింరూపా సా । తస్యాః మార్గణే అహం తవ సహాయః భవేయమ్” ఇతి । యువా సగర్వం సదుఃఖం చ అవదత్, “సా వరారోహా కుమ్భస్తనీ పృథుశ్రోణీ కరతలోదరీ ఖలు । భవతః భార్యా కింరూపా?” ఇతి । వృద్ధః ప్రత్యవదత్, “మమ భార్యాయాః వార్తా తావదస్తు, భవతః భార్యామేవ విచినవావ” ఇతి ।

౫౭. హాస్యకృచ్ఛ్రః-౪

కశ్చిత్ పురుషః తమనుసృత్య భషతః శునకాత్ భీతః ధావతి । శునకస్తు భషన్ తమభిధావతి ।
అన్య ఏకః తం పురుషం వదతి, “రే, కుతః భషతః శునకాత్ భీతః ధావసి? న జానాసి కిమ్ యత్ భషనశీలః శునకః న దశతి, దశనశీలః శునకః న భషతీతి?” ఇతి ।
పురుషః ప్రత్యవదత్ “అహం ధ్రువం జానామి । పరం తు అయం శునకః తమాభాణకం జానాతి వా న వా ఇతి సంశయగ్రస్తః ధావామి” ఇతి ।

౫౮. దామ్పత్యమ్-౧౮

పృచ్ఛకః కోట్యధీశ్వరం పృచ్ఛతి, “ఆర్య, తవ కోట్యధీశ్వరత్వస్య కిమ్ కారణమ్?”
కోట్యధీశ్వరః, “మమ ధర్మపత్నీ ఏవ కారణమ్”
పృచ్ఛకః: “తవ ధర్మపత్నీ వనితామణిః ఖలు । తవ వివాహాత్ పూర్వం త్వం కిమభవః?”
కోట్యధీశ్వరః, “అహం దశకోట్యధీశ్వరః అభవమ్” ।

౫౯. శితబుద్ధిః-౪

క్రైస్తప్రార్థనామన్దిరే రవివాసరే ప్రార్థనానన్తరం మన్దిరస్య ధారణార్థం ధనసఙ్గ్రహణం కుర్వన్తి । తదా విపర్యస్తశిరస్త్రాణమేకం ఏకస్య హస్తాత్ అన్యస్య హస్తం ప్రతిపాదయన్తి । సర్వే యథాశక్తి ధనం శిరస్త్రాణే నివేశయన్తి ।
ఏకస్మిన్ ప్రార్థనామన్దిరే ప్రార్థనానన్తరమర్చకః శిరస్త్రాణం ధనసఙ్గ్రహణాయ భక్తవృన్దే నిహితవాన్ । త్రయః కృపణాః వయస్యాః ధనదానే అనిచ్ఛవః ఏకత్ర తత్ర ఆసన్ । యదా శిరస్త్రాణమపశ్యన్, తదా తేష్వేకః మూర్ఛితవత్ సహసా ధరాయామపతత్, అన్యౌ ద్వౌ పతితం తం వహన్తౌ ద్రుతం మన్దిరాత్ బహిః అగచ్ఛతామ్ ।

౬౦. దామ్పత్యమ్-౧౯

భార్యా: కుతస్త్వం సర్వదా తవ హస్తస్యూతే మమ చిత్రం నివేశ్య ఉద్యోగాలయం గచ్ఛసి?
భర్తా: ప్రియే, యదా ఉద్యోగస్థలే కృచ్ఛ్రాణి సమ్భవన్తి తదా త్వదీయచిత్రావలోకనేన తాని సుగమాని భాసన్తే ।
భార్యా: అహో మమ అద్భుతశక్తిః ।
భర్తా: [నీచస్వరేణ] బాఢమ్, తవ చిత్రం పశ్యన్ చిన్తయామి, “అస్యాః కఠినతరా బాధా కాస్తి?” ఇతి ।

౬౧దామ్పత్యమ్-౨౦

పరస్థలవాసీ కశ్చన ఉపాహారాలయం గత్వా పరిచారికామాహూయ తాం వదతి, “భోః, శృణు, మహ్యం కవోష్ణాం కాఫీం, అర్ధపక్వమపూపద్వయం చ కృపయా ఆనయ” ఇతి ।
పరిచారికా మనాక్ చకితాఽపి గ్రాహకసమీప్సితమాజ్ఞాం మన్యమానా తథైవ కవోష్ణాం కాఫీమర్ధపక్వమపూపద్వయం చ ఆనయతి, భోజనఫలకస్యోపరి నివేశయతి చ ।
తదా సః గ్రాహకః తాం వదతి, “బహుని దినాన్యతీతాని మద్గృహం గత్వా । గృహోత్కణ్ఠా మాం బాధతే । అత్ర ఆసనే ఉపవిశ్య మాం యథామతి మద్గృహిణీవత్ గర్హస్వ“ఇతి ।

౬౨. శితబుద్ధిః-౫

కృపణ ఏకః సతతమ్ అర్జితధనే స్తోకం ధనం వ్యయయిత్వా, కిఞ్చిద్ధనం భార్యాయై ప్రదాయ శేషం ధనం ఏకస్యాం పేటికాయాం నిక్షిపతి స్మ । అవసానకాలే సన్నిహితే భార్యామవదత్, “ప్రియే, మమ ధనప్రియతా తవ జ్ఞాతా ఏవ । మయి ఉపరతే మమ సధనాం ధనపేటికాం మయా సహ నివేశ్య భూగతాం కురు । “భార్యా అవదత్, “ప్రియ, నిస్సంశయం తథైవ కరోమి, అలం చిన్తయా” ఇతి ।
కృపణః అసూనత్యజత్ । విధేయా అపి తు స్వార్థపరా భార్యా తస్య ధనపేటికాత్ ధనమాదాయ బైఙ్కే (bank) స్వసఙ్ఖ్యానే (account) న్యస్య తద్ధనసమానమౌల్యం చైకం (cheque) భర్తృనామ్నా విలిఖ్య తత్ ధనపేటికాయాం న్యక్షిపత్ భర్తుః శవేన సాకం భూగతమకరోచ్చ ।

౬౩. వార్ధక్యమ్-౪

వృద్ధదమ్పతీ అన్యదమ్పత్యోః గృహే భోజనం స్వీకృతవన్తౌ । భోజనానన్తరం పత్నీ మహానసం గతే, పతీ తు భోజనగృహే ఏవ సంలపన్తౌ ఆస్తామ్ ।
వృద్ధః ఇతరమవదత్, “హ్యః ఆవాం కాంశ్చన భోజనశాలాం గతౌ యత్ర భోజనం రసవత్తరమాసీత్ । ”
ఇతరః అపృచ్ఛత్, “తద్భోజనాలయస్య నామ కిమ్?”
వృద్ధః చిరమచిన్తయత్, పరన్తు తన్నామ స్మృతిపథం నాగచ్ఛత్ । తదా వృద్ధః ఇతరమపృచ్ఛత్, “భోః, తత్పుష్పస్య నామ కిం యత్ శ్వేతవర్ణం మనోహరగన్ధి నిదాఘకాలే భూరి ప్రభవతి చ?”

ఇతరః అపృచ్ఛత్, “మల్లికా ఇతి నామ కిమ్?” ఇతి ।
వృద్ధః ప్రత్యవదత్, “ఆమ్, తదేవ, ఉపకృతోఽస్మి” ఇతి ।
వృద్ధః తదా మహానసదిశి పశ్యన్ ఉచ్చైరవదత్, “మల్లికే, మల్లికే, తదోభ్జనశాలాయాః నామ కిమ్, యత్ర ఆవాం హ్యః భోజనమకురుతామ్?” ఇతి ।

౭౪. ఉద్యోగినః-౧

ద్వౌ సిహ్మౌ మృగాలయే ఆస్తామ్ । ఏకః మృగాలయే జాతః అపరః వనే జాతః । ఏకదా తౌ మృగాలయాత్ పలాయితౌ । మృగాలయపాలాస్తు వనం గతం వన్యసిహ్మం కతిపయదివసేష్వేవ పునరపి నిర్బధ్య మృగాలయమానయన్ । మృగాలయే జాతం నాగరసిహ్మం నగరం గతమన్విష్య త్రిమాసాదూర్ధ్వం మృగాలయమానీతవన్తః । ద్వౌ సిహ్మౌ పరస్పరమభాషేతామ్ ।
వన్యసిహ్మః । భోః వయస్య! త్వమేతావత్కాలం కుత్ర గతః । వనే పరిభ్రమన్తం మాం లీలయా న్యగృహ్ణన్ ।
నాగరసిహ్మః । కిం వదామి? అహం నగరే కస్మింశ్చిత్సర్వకారకార్యాలయే దివసాని లేఖ్యపత్రవృన్దేష్వన్తరితః లీలయా అయాపయమ్ ।
వన్యసిహ్మః । ఉదరపోషణం తు కథమభవత్?
నాగరసిహ్మః । ప్రత్యహం కార్యాలయోద్యోగినమేకమఖాదమ్ । ఉద్యోగినః సహస్రశః సన్తి ఖలు । ఏకః న్యూనః అభవత్ యది తత్ర కోఽపి న జానాతి ।
వన్యసిహ్మః । కథమిదానీం బద్ధః అభూః ?
నాగరసిహ్మః । మయా ప్రమాదః ఆచరితః ఖలు । హ్యః కాఫ◌ీపరివేష్టారం బాలమఖాదమ్ । సపద్యేవ తస్య అనుపస్థితిః సర్వైః లక్షితా । సర్వే తస్య మార్గణే ప్రవృత్తాః అభవన్ । తదా లేఖపత్రవృన్దేష్వన్తర్హితం మాం దృష్ట్వా భయాత్ పలాయితవన్తః । మృగాలయపాలాః ఆగత్య మాం పఞ్జరే బబన్ధుః ।

౭౫. దామ్పత్యమ్-౨౧

చిరకాలానన్తరం ద్వే వృద్ధే సఖ్యౌ అమిలతామ్ । పరస్పరకుశలానన్తరం ఏకా అన్యామపృచ్ఛత్ ।
ఏకా: “కచ్చిత్ కుశలీ తవ భర్తా?”
అన్యా: “మమ దౌర్భాగ్యాత్ సః దైవాధీనః అభవత్ । ”
ఏకా: “సుభృశం ఖిన్నాస్మి । కిమభవత్ ?”

అన్యా:" ఏకస్మిన్ దివసే తం శాకాయ వృన్తాకమానేతుం విపణిం ప్రేషితవతీ । మధ్యేమార్గం సః హృదయాఘాతాత్ మృతః । "
ఏకా: "పశ్చాత్ త్వం కిమకరోః ?"
అన్యా: "కిం కరవాణి? శాకాయ గృహస్య శాకవాటికాయామారోపితం కూష్మాణ్డమేవ అపచమ్ । "

౭౭. హాస్యకృచ్ఛ్రః-౫

బ్రహ్మదత్తః మరణశయ్యాయాం శయానః ఆసీత్ । తస్య ఆప్తవయస్యః శమ్భుః తం ద్రష్టుం తత్ర ఆగతః । శమ్భుః బ్రహ్మదత్తస్య శయ్యాయాః నికటే స్థిత్వా బ్రహ్మదత్తమపశ్యత్ । బ్రహ్మదత్తః వక్తుమశక్తః సఖేదం శమ్భుం హస్తసంజ్ఞాభిః పత్రం లేఖనీం చ దాతుం ప్రార్థయత్ । శమ్భుః తథైవ అకరోత్ । యావత్ బ్రహ్మదత్తః పత్రే కిమపి అలిఖత్ తావదేవ సః అసూనత్యజత్ । ఖిన్నః శమ్భుః తత్సమయే తత్పత్రపఠనం నోచితమితి మత్వా కఞ్చుకస్యూతే నిక్షిప్య గృహం గతః । గృహే పత్రం వ్యస్మరత్ అతః నాపఠచ్చ । అన్యేద్యుః బ్రహ్మదత్తస్మరణసభా ఆయోజితా యత్ర శమ్భుః బ్రహ్మదత్తస్య విషయే కిమపి భాషితుం సర్వైః ప్రార్థితః । యావత్ భాషితుం ప్రారబ్ధవాన్ తావదేవ సః బ్రహ్మదత్తలిఖితం పత్రం సస్మార యత్ దిష్ట్యా తస్య కఞ్చుకస్యూతే ఏవ పిహితమాసీత్ । సః ఉచ్చైరవదత్, "అయి భోః, మరణశయ్యాయాం శయానస్య బ్రహ్మదత్తస్య అన్తిమసన్దేశః అధునైవ మమ కఞ్చుకస్యూతే వర్తతే । తం సన్దేశం సర్వే శ◌ృణ్వన్తు । "ఇతి । పత్రమపావృత్య ప్రథమం తత్ర లిఖితం స్వగతమపఠత్, "రే మూర్ఖ । మమ శ్వాసాధారస్య ఆమ్లజనకనాలస్యోపరి స్థితోఽసి" ।

౭౮. వాక్చాతుర్యమ్-౧౩

పరివ్రాజకవేషధరః కశ్చన భిక్షార్థం గ్రామే అటతి స్మ । కోఽపి తస్మై భిక్షాం న దదౌ । అన్తతః కస్యాశ్చిత్ గృహిణ్యాః గృహస్య పురతః గత్వా భిక్షాం యయాచే । గృహిణీమకథయచ్చ, "భవతి! భిక్షాం దదాతు । యది భవతీ భిక్షాం న దదాతి తదా యథాహం అన్యస్మిన్ గ్రామే సమాచరం తథైవ అత్రాపి సమాచరామి । "తాపసః తపోబలేన మాం శపేదితి చిన్తయన్తీ గృహిణీ భీతా తస్మై భిక్షాం దదౌ । భిక్షాం దత్త్వా తం పరివ్రాజకమపృచ్ఛత్, "భగవన్! అన్యస్మిన్ గ్రామే భవతా కిమాచరితమ్?" । భిక్షామ్ కవలయన్ పరివ్రాజకః అవదత్, "అయి భోః! నిరశనవ్రతం సమాచరమ్" ఇతి ।

౬౮. వాక్చాతుర్యమ్-౧౪

క్రైస్తాలయపూజకః అమ్రియత, స్వర్గద్వారే అన్యైః మృతైః సాకం స్వర్గప్రవేశానుమత్యై ప్రతీక్షతే స్మ చ । తస్య పురతః ఆతపోపనేత్రే వర్ణరఞ్జితవస్త్రే చ ధారయమాణః కశ్చన ఆర్యః అపి ప్రతీక్షతే స్మ । స్వర్గద్వారపాలకః తమార్యమవదత్, "భోః, కస్త్వమ్? కథయ । తవ స్వర్గప్రవేశయోగ్యతా అస్తి కిమితి పరీక్షే "ఇతి । స ఆర్యః అవదత్, "అహం విమానచాలకః ఆసమ్ । కతిపయవర్షేభ్యః పూర్వమ్ ఉద్యోగాత్ నివృత్తః అభవమ్ "ఇతి । స్వర్గద్వారపాలకః స్మయమానః తమవదత్, "స్వాగతం భోః, ఇమే కౌశేయవస్త్రే ఇమం సౌవర్ణదణ్డం చ గృహాణ, స్వర్గే సుఖమాస్వ, " ఇతి ।

అథ ద్వారపాలకః క్రైస్తాలయపూజకం తథైవ అపృచ్ఛత్ । క్రైస్తాలయపూజకః గమ్భీరస్వరేణ అవదత్, "భోః, అహం త్రయస్త్రింశత్ వర్షాత్ లణ్డన్-నగరే జేమ్స్-క్రైస్తాలయస్య పూజకః ఆసమ్" ఇతి । ద్వారపాలకః తమవదత్, "బాఢమ్, ఇమే కార్పాసవస్త్రే ఇమం దారుదణ్డం చ గృహాణ । స్వర్గే సుఖమాస్వ "ఇతి । ఈషత్కుపితః క్రైస్తాలయపూజకః ద్వారపాలకమపృచ్ఛత్, "అహో, కథమిత్థమ్? అస్మై విమానచాలకాయ సౌవర్ణదణ్డం కౌశేయవస్త్రే చ దత్తాని, మహ్యం పూజకాయ దారుదణ్డం కార్పాసవస్త్రే చ దత్తాని । ఇదం న్యాయ్యం కిమ్?" । స్మయమానః ద్వారపాలకః అవోచత్, "యదా త్వయా క్రైస్తాలయే ధర్మోపదేశః కృతః తదా సభ్యాః సర్వే అస్వపన్, యదా సః విమానమచాలయత్ తదా విమానయాత్రికాః సర్వే ఈశ్వరం ప్రార్థయన్త । అత ఏవ సః స్వర్గసుఖాయ యోగ్యతరః, " ఇతి ।

౬౯. శితబుద్ధిః-౬

కుతూహలీ బాలః మాతరమపృచ్ఛత్, "అమ్బ, కుతస్తవ కతిచనశిరోరుహాః పలితాః?" ఇతి । మాతా అస్మిన్ సమయే బాలాయ సద్వర్తనబోధనం కర్తుం శక్యమితి మన్యమానా తమవదత్, "వత్స, తవ ఏకైకం దుర్వర్తనం మమ ఏకైకం శిరోరుహం పలితం కరోతి" ఇతి । ముగ్ధః బాలః సపది ప్రత్యవదత్, "అమ్బ, ఇదానీమేవ జానామి "మాతామహ్యాః సర్వే శిరోరుహాః కుతః పలితా" ఇతి" ఇతి ।

౭౦. మౌఢ్యమ్-౪

కశ్చన పురుషః ఆరక్షకముపేత్య అధ్యక్షిపత్, "ఆర్య, కష్టమాపతితమ్ । మమ గృహాత్ చోరాః సాక్షాత్కరమ్ (T.V.) ఏకం విహాయ సర్వాణి వస్తూన్యాదాయ పలాయితవన్తః "ఇతి ।

ఆరక్షకః అపృచ్ఛత్, "ఆశ్చర్యమ్ ఖలు । కుతః సాక్షాత్కరమ్ ఆదాయ న గతాః?" ।

పురుషః ప్రత్యవదత్, "అహం సాక్షాత్కారే చలచిత్రం ప్రేక్షమాణః ఆసమ్ ఖలు "ఇతి ।

౭౧. హాస్యకృచ్ఛ్రః-౬

శర్వర్యాం గాఢాన్ధకారే పర్జన్యః తడిత్స్తనితసహితధారాసమ్పాతైః వర్షతి స్మ । బ్రహ్మదత్తః ఏకాకీ విజనే రాజపథే చలతి స్మ । "కిఞ్చిత్ కార్-యానమాగచ్ఛేత్ యది చాలకం ప్రార్థయిత్వా కార్-యానే గచ్ఛేయమ్" ఇతి చిన్తయన్ జలసిక్తః తమసి తడిజ్జ్వలితరాజపథే న్యస్తదృష్టిః శనైః ప్రాచలత్ । తదా కిమపి యానం శిరోదీపం వినా శనైః ఆగచ్ఛదివ దృష్టమ్ । కార్-యానస్య ద్వారమపావృతమాసీత్ । ఝటితి కార్-యానమారుహ్య పృష్ఠపీఠే ఉపావిశత్ । యదా సిక్తోత్తరీయం పరిత్యజ్య సావధానం పరితః తమస్యేవ దృష్టిమచాలయత్ తదా తస్మై అవగతమభవత్ యత్ చార్-చాలకస్థానమ్ రిక్తమాసీత్, కార్-యానే అన్యః కోఽపి నాసీత్, పరన్తు కార్-యానం చలన్నేవ ఆసీత్ । దిగ్భ్రాన్తః భయభీతశ్చ అభవత్ । పర్జన్యే నిరన్తరం వర్షతి సతి సః కుత్ర వా గచ్ఛేత్ । పీఠే ఏవ నమితసఙ్కుచితాఙ్గః ఈశ్వరం ప్రార్థయన్ తస్థౌ । సపది కార్-యానస్య వేగః వర్ధన్నివ అభాత్ । రాజపథే దృష్టిం న్యదధాత్ । కస్యాపి హస్తః యానస్య మార్గనియన్త్రణచక్రం భ్రామయన్నివ బభౌ । పూర్వమేవ భీతస్య బ్రహ్మదత్తస్య భయం సీమాతీతమభవత్ । దైవవశాత్ రాజపథపార్శ్వే జ్వలన్ దీపః దృష్టః । ఝటితి కార్-యానాదవాతరత్ । దీపః అనతిదూరే స్థితస్య కస్యచన ఉపాహారగృహస్య ఆసీత్ । తం గృహం ప్రతి ద్రుతం ప్రాచలత్ । అచిరేణైవ ఉపాహారగృహమవాప చ ।

ఉపాహారగృహే పరిధానశోషణం కృత్వా ఉపాహారం భక్షయితుం ప్రారభత । తదా ద్వౌ బృహత్కాయౌ సిక్తవస్త్రౌ పురుషౌ తత్ర ఆగతౌ । తయోః ఏకః బ్రహ్మదత్తం క్రూరదృష్ట్యా పశ్యన్ అన్యమవదత్, "రే, అయమేవ ధూర్తః యః యదా ఆవాం అస్మత్-కార్-యానస్య పృష్ఠే యానం హస్తాభ్యాం బలాత్ ప్రణుదన్తౌ ఆస్వ తదా ఝటితి కార్-యానే సముపావిశత్" ఇతి ।

౭౨. బాలచేష్టా-౪

"కుతః రోదసి, వత్స?" మాతా అపృచ్ఛత్ । బాలకః ప్రత్యవదత్, "అమ్బ! పితా భిత్తౌ చిత్రమ్ ఆలమ్బయితుమ్ ముద్గరేణ కీలకం ప్రహరతి స్మ । తదా తస్య అఙ్గులీ వ్రణితా । అత ఏవ, " ఇతి రోదననిరుద్ధకణ్ఠః సగద్గదమవదత్ । మాతా బాలకమాశ్వాసయన్తీ ప్రత్యవదత్, "కిఞ్చిత్కరం ఖలు తత్ । మా రుదః । త్వయా హసితవ్యమ్ ఆసీత్, " ఇతి । బాలకః ఉచ్చైః రుదన్ అవదత్, "అమ్బ! మయా హసితమేవ, " ఇతి ।

౨౩. వాక్చాతుర్యమ్-౧౫

కశ్చన పూజకః రాజపథే చరన్ అన్యోన్యం వాగ్యుద్ధం కుర్వతః కాంశ్చన బాలకానపశ్యత్ । బాలకాన్ వాగ్యుద్ధాత్ వారయితుమ్ తానభిససార పప్రచ్ఛ చ, "బాలకాః, యూయం కుతః ఇత్థం కలహం కుర్వన్తః స్థ । కిం కారణమ్?" ఇతి । తేషు ఏకః ప్రత్యవదత్, "అయం సున్దరః గ్రామశునకః సర్వత్ర అటతి । వయం సర్వే తమ్ ఆబధ్య గృహం నేతుం వాఞ్ఛామః । అస్మాసు ఏకేన ఏవ తం నేతుం శక్యం ఖలు । అతః యః మృషావాదే అన్యాన్ జయతి స ఏవ శునకం గృహం నయేత్ ఇతి అస్మాభిః నిర్ణీతమ్ । ఇదానీమస్మాసు ఏకైకః అన్యాన్ మృషావాదే జేతుం యతతే" ఇతి । పూజకః గమ్భీరధ్వనినా అవదత్, "బాలకాః! మా ఏవమ్ । అనృతం కదాపి న బ్రూయాత్ । యదా అహం బాలః ఆసం తదా కదాపి మయా అనృతం నోక్తమ్" ఇతి । గతేషు కేషుచిత్ క్షణేషు, బాలకేషు యవిష్ఠః కశ్చన తదా అవదత్, "ఏష పూజక ఏవ శునకం నేతుం యోగ్యః ఇతి భాతి । స ఏవ శునకం నయతు" ఇతి ।

౨౪. వాక్చాతుర్యమ్-౧౬

కదాచన కాచిత్ స్త్రీ నద్యాః తటే భర్తుః జీర్ణకఞ్చుకస్య నవీకరణే నిరతా ఆసీత్ । తదా అకస్మాత్ తస్యాః హస్తాత్ సూచీ నద్యాః జలే న్యపతత్ । తదా సా ఉచ్చైః రోదితుమారబ్ధా, "మమ భర్తా మాం తాడయతి యద్యహం తస్య కఞ్చుకం న నవీకృత్య గృహం గచ్ఛామి చేత్" ఇతి । ఈశ్వరః తస్యాః రోదనం శ్ృణ్వన్ తత్ర ఆగత్య తస్యై జలాత్ ఏకాం సువర్ణసూచీం ఉద్ధృత్య దదౌ । సా రుదన్తీ ఏవ అవదత్, "సా సూచీ మమ న భవతి" ఇతి ।తదా ఈశ్వరః తస్యై జలాత్ ఏకాం రజతసూచీం ఉద్ధృత్య దదౌ । తదాపి సా అవదత్, "సా సూచీ మమ న భవతి" ఇతి । తదా ఈశ్వరః జలాత్ ఆయససూచీమ్ ఉద్ధృత్య తస్యై దదౌ । సా హృష్టా అవదత్, "సా సూచీ ఏవ మమ" ఇతి । తదా తుష్టః ఈశ్వరః తిస్రః అపి సూచీః తస్యై సత్యవచనాయై దదౌ । తదా సన్తుష్టా సా ఈశ్వరం సంస్తుత్య గృహం గతా ।

అన్యేద్యుః సా భర్త్రా సాకం నదీతటే గచ్ఛతి స్మ । తస్యాః భర్తా పదస్ఖలనాత్ నద్యాః జలే న్యపతత్ । సా ఈశ్వరం ప్రార్థయామాస, "పరమేశ్వర, మమ పతిం దేహి" ఇతి । ఈశ్వరః తత్ర ఆగత్య తస్యై విక్రమాదిత్యం జలాదుధృత్య "కిమయం తవ భర్తా" ఇత్యపృచ్ఛత్ । సా అవదత్, "బాఢం స ఏవ మమ భర్తా" ఇతి । తదా కుపితః ఈశ్వరః తామపృచ్ఛత్, "కథమిదానీమ్ అసత్యం వదసి?" ఇతి । "ప్రభో! శ్రుణుశ్వ, యద్యహం, "అయం మమ పతిర్న భవతి" ఇత్యవదిష్యం తదా త్వం భోజరాజం మమ భర్తారం చ మహ్యామ్ అదాస్యః । ఇదానీం మమ స్వాస్థ్యం సముచితం న భవతి । పతిత్రయప్రీణనే అశక్తా ఖలు । మాం క్షమస్వ "ఇతి । కృపాలుః ఈశ్వరః తస్యాః అజ్ఞే విక్రమాదిత్యమేవ న్యవేశయత్ ।

౭౫. వాక్చాతుర్యమ్-౧౭

కశ్చన యువా కార్యాలయే వివర్ణవదనః చిన్తామగ్నః ఆసీత్ । తస్య మిత్రం తమపృచ్ఛత్, "భోః, చిన్తాక్రాన్తః అసి ఇతి మే భాతి । కిమాపన్నమ్?" ఇతి ।
" కిం వదాని । శ్వః మమ శ్వశ్రువః జన్మదినమ్ । తదవసరే మయా తస్యై కిఞ్చిదుపాయనమ్ దేయమ్ । ఉచితముపాయనం కిమితి చిన్తయామి " ।
మిత్రం ప్రత్యవదత్, "భణ, పరుత్ త్వయా కిం దత్తమ్?"
"మయా తస్యై బహుమూల్యం శ్మశానస్థలం క్రీతమ్ "
మిత్రమ్ ఉచ్చైః హసతి వదతి చ, "త్వయా మహార్ఘమ్ ఉపాయనమేవ దత్తమ్ । ఐషమః త్వయా తస్యై కిమపి న దేయం ఖలు।"
" కథమిత్థం వదసి?"
"శ్రుణు, శ్వః యదా త్వం తయా సహ మిలసి, సా త్వాం పృచ్ఛేత్ । "జామాతః, ఐషమః మహ్యం కిముపాయనం ప్రయచ్ఛసి " ఇతి । తదా త్వం స్మితవదనః ఇత్థం వదేః, "మాతః, మయా పరుత్ దత్తముపాయనం త్వయా
అద్యాపి న ఉపయుక్తం ఖలు । అతః ఐషమః కిఞ్చిదపి న దదామి" ఇతి" ।

౭౬. బాలచేష్టా-౫

పితా పుత్రం బాలం స్వాపయితుం యతమానః అస్తి । బాలం స్వకోష్ఠే తల్పే శాయయిత్వా ద్వారం పిధాయ బహిరాగచ్ఛతి । కతిపయ క్షణాదనన్తరమేవ బాలః ఉచ్చైః క్రోశతి, "తాత, అహం జలం పిపాసామి । మహ్యం జలపూర్ణం చషకమానయ "ఇతి । పితా ఉచ్చైః ప్రతివదతి, "వత్స, ఇదానీం త్వయా జలం న పేయమ్ । తూష్ణీం స్వపిహి" ఇతి । కతిపయక్షణాదనన్తరం పునః బాలః ఉచ్చైః వదతి, "తాత, మహ్యం పిపాసా బాధతే । ద్రుతం జలమానయ "ఇతి । క్రుద్ధః పితా ఉచ్చైః ప్రతివదతి, "పశ్య, అహం జలం న ఆనయామి, యది పునః జలార్థం క్రోశసి, తదా త్వాం దణ్డయామి "ఇతి । పునః కతిపయనిమేషాదనన్తరం బాలః ఉచ్చైః వదతి, "తాత, యదా త్వం మాం దణ్డయితుం మమకోష్ఠమ్ ఆగమిష్యసి తదా మహ్యం జలమానయేః" ఇతి ।

౭౭. హాస్యకృచ్ఛ్రః-౭

కశ్చన పణ్డితః వాగ్మీ కదాచిత్ గ్రామమేకమగచ్ఛత్ । యదా గ్రామవాసినః తస్య పాణ్డిత్యం వాగ్మితాం చ అవగచ్ఛన్, తే తమవదన్, "పణ్డితవర్య! అస్మానుద్దిశ్య ప్రవచనం భవాన్ కరోతు" ఇతి । పణ్డితః అనుమేనే నిర్దిష్ట దివసే నిర్దిష్టవేలాయాం ప్రవచనమారభత చ

। ప్రవచన విషయః, “భారవేః అర్థగౌరవమ్” ఇత్యాసీత్ । పణ్డితస్య నిరర్గలవాగ్ధారాభిః గ్రామీణాః సుసిక్తాః అభవన్ । పరం తు ప్రవచనే తే కిమపి నావగచ్ఛన్ । గతేషు కతిచననిమిషేషు కశ్చన సభ్యః నిశ్శబ్దం సభాభవనాత్ బహిరగచ్ఛత్ । తం నిర్గచ్ఛన్తం దృష్ట్వా కతిచన అన్యేఽపి సభామత్యజన్ । ఇత్థం అర్ధముహూర్తే గతే, పణ్డితం విహాయ సభాయామేక ఏవ గ్రామీణః ఆసీనః ఆసీత్ । పరిభూతః పణ్డితః తమవదత్, “ప్రియ, త్వమ్ ఏక ఏవ ప్రవచనే ఆసక్తః ఇతి భాతి” ఇతి । సః గ్రామీణః అవదత్, “ఆర్య, యస్యాం కుథాయాం భవాన్ ఆసీనః సా మమ భవతి । ప్రవచనాన్తే సా మయా గృహం నీయతే । ప్రవచనాన్తం ప్రతీక్షమాణః స్థితోఽస్మి” ఇతి ।

౭౮. వాక్చాతుర్యమ్-౧౮

మృగరాజస్య వివాహే మూషిక ఆగత్యాభ్యనన్దతిత్థమ్ ।
“కేసరి! తవ వివాహేన తుష్యేఽహం సుదివసః ప్రాప్తః” ॥

ఆఖోర్ధార్ష్ట్యం దృష్ట్వా మృగరాజానుజోఽభర్త్సయత కుపితః ।
“రే రే మూషిక! కథయ క్వ త్వం క్వ మృగరాజో భ్రాతా ॥ ”
మూషిక అవదత్ సభయం । “క్షమస్వ బన్ధో మమ ధార్ష్ట్యం కృపయా ।
అహమప్యభవం సింహః త్వదగ్రజవదుపయమాత్ పూర్వమ్ ”॥

౭౯. ఉద్యోగినః-౧

త్రయః బాలకాః పరస్పరం ఆత్మనః పితౄణాం ధావనరయవిషయే సగర్వం కత్థన్తే స్మ । ప్రథమః । అయే, శ్ృణుతం, మమ పితా ధనుర్ధారీ । తేన క్షిప్తః శరః యావత్ లక్ష్యం ప్రాప్నోతి తావదేవ స ఏవ ద్రుతం ధావన్ లక్ష్యం ప్రాప్నోతి ।
ద్వితీయః । తదత్యల్పం ఖలు । శ్ృణుతం, మమ పితా గులికాస్త్రధారీ । యావత్ తేన క్షిప్తా గులికా లక్ష్యం ప్రాప్నోతి తావదేవ స ఏవ ద్రుతం ధావన్ లక్ష్యం ప్రాప్నోతి ।
తృతీయః । యువాం కుతః కత్థేథే? శ్ృణుతమ్ । మమ పితా సర్వకారాధికారీ ఖలు । తస్య రయః అమేయః । తస్య ఉద్యోగాలయస్య పిధానవేలా సాయం పఞ్చవాదనసమయః । తథాపి ఉద్యోగాలయం రయాత్ నిష్క్రమన్ అస్మద్గృహం సార్ధచతుర్వాదనసమయ ఏవ ఉపైతి ।

౮౦. శీతబుద్ధిః-౭

మిత్రే దేవదత్తబ్రహ్మదత్తౌ మిష్టాన్నవిపణిం కాఞ్చన ప్రావిశతామ్ । పశ్యతః దేవదత్తస్య బ్రహ్మదత్తః విపణౌ త్రీణి చాకోలేటభిధాని మిష్టాని చోరయిత్వా తాని స్వకఞ్చుకస్యూతే న్యవేశయత్ । విపణీ తచ్చౌర్యం నాపశ్యత్ । బ్రహ్మదత్తః విపణ్యాః బహిరాగత్య దేవదత్తం సగర్వమవదత్, “పశ్య, మమ సాహసమ్ । విపణినా అదృష్ట ఏవ సుకరమహమచూచురమ్” ఇతి । దేవదత్తః తం “తవ సాహసాత్ చతురతరం సాహసం కరిష్యామి । పశ్యతో విపణినః మిష్టాని చోరయిష్యామి । ద్రక్ష్యసి కిమ్? । ఆగచ్ఛ, విపణిం పునః ప్రవిశావ” ఇత్యబ్రవీత్ । తౌ విపణిం ప్రవిష్టౌ । దేవదత్తః విపణినమవదత్, “ఆర్య, అనుమన్యసే చేత్ తుభ్యం మాయామేకాం దర్శయితుమిచ్ఛామి” ఇతి । విపణీ అనుమేనే । దేవదత్తః విపణినమవదత్, “మహ్యం త్రీణి చాకోలేట్-మిష్టాని దేహి” ఇతి । విపణీ తథైవ అకరోత్ । దేవదత్తః తాని ప్రసభమఖాదత్ । క్రుద్ధః విపణీ దేవదత్తమపృచ్ఛత్, “తత్ర కా మాయా?” । దేవదత్తః అవదత్, “ఇదానీం బ్రహ్మదత్తస్య కఞ్చుకస్యూతే పశ్య । తత్ర త్రీణ్యపి భవన్తి” ఇతి ।

౮౧. మౌఢ్యమ్-౫

కశ్చన యువా భారతీయప్రశాసనికసేవాపరీక్షాయాః వాచికపక్షే భాగం వహతి స్మ ।సః కదా భారతం స్వాతన్త్ర్యమలభత ఇతి పృష్టః ఉత్తరమదాత్, “కతిపయవర్షేభ్యః ప్రాక్ ప్రారబ్ధఃసతతః ప్రయత్నః అన్తతః క్రిస్తశకే ౧౯౪౭ వర్షే సఫలః అభవత్” ఇతి । అస్మద్స్వతన్త్రతాయాః కారణభూతః కః ఇతి పృష్టః సః ప్రత్యవదత్, “బహవః కారణభూతాః । యద్యహం తేష్వేకతమం ఆఖ్యాస్యామి చేత్ తదా అన్యే పరిభూతాః భవేయుః” ఇతి । తదా కచ్చిదుత్కోచగ్రహణం దేశే ఉల్బణతమం సఙ్కటమితి పృష్టః సః ప్రత్యువాచ, “ఇదానీం ఏతద్విషయే సంశోధనం క్రియమాణమ్ అస్తి । సంశోధనపరిణామాదనన్తరమేవ వక్తుం శక్యమ్” ఇతి । తుష్టాః ప్రాశ్నికాః తమవదన్, “భోః, అస్మద్ప్రశ్నాః గోప్యాః । అన్యేభ్యః న వక్తవ్యాః । గమ్యతామ్” ఇతి ।
కోష్ఠాత్బహిః యదా స యువా ఆగతః తదా అన్యే అర్థినః తమపృచ్ఛన్, “భోః, బ్రూహి, కిం పృష్టమ్?” । సః అవదత్, “ప్రశ్నాః గోప్యాః । వక్తుం న శక్నోమి” ఇతి । తేషుకశ్చన ధర్మసింహనామా తమవదత్, “ప్రశ్నాః గోప్యాః భవేయుః । ఉత్తరాణి గోప్యాని న భవన్తి । తాని మే నిభృతం బ్రూహి” ఇతి । తదా స యువా ఆత్మనా దత్తాని ఉత్తరాణి తస్మై సమార్పయత్ । ప్రగల్భః ధర్మసింహః తాన్యుత్తరాణి కణ్ఠగతాన్యకరోత్ ।
యదా ధర్మసింహః వాచికపరీక్షార్థమ్ ఆహూతః తదా ఆదౌ ప్రాశ్నికేన సః పృష్టః, “తవ జన్మ కదా అభవత్?” ఇతి । సః ప్రత్యవదత్, “కతిపయవర్షేభ్యః ప్రాక్ ప్రారబ్ధః

సతతఃప్రయత్నః అన్తతః క్రిస్తశకే ౧౯౪౭ వర్షే సఫలః అభవత్” ఇతి । ఉత్తరేణ విస్మితః తమపృచ్ఛత్, “తవ పితుర్నామ కిమ్?” ఇతి । సః ప్రత్యవదత్, ““బహవః కారణభూతాః । యద్యహం తేష్వేకతమమాఖ్యాస్యామి చేత్ తదా అన్యే పరిభూతాః భవేయుః” ఇతి । రుష్టః ప్రాశ్నికః అపృచ్ఛత్, “భ్రాన్తః అసి కిమ్?” ఇతి । సః వినీతః ప్రత్యువాచ “ఇదానీం ఏతద్విషయే సంశోధనం క్రియమాణమ్ అస్తి । సంశోధనపరిణామాదనన్తరమేవ వక్తుం శక్యమ్” ఇతి ।

౮౨. శితబుద్ధిః-౮

కదాచిత్ న్యాయవాదీ వృద్ధశ్చ విమానయానే పరస్పరపార్శ్వపీఠయోః ఉపవిష్టౌ ఆస్తామ్ । అధ్వా దీర్ఘ ఆసీత్ । కాలయాపనాయ పరస్పరం సమభాషేతామ్ ।సర్వజ్ఞంమన్యః న్యాయవాదీ వృద్ధం జడమతిమమనుత తమవదచ్చ, “భోః, కచ్చిత్ కాలయాపనాయ క్రీడితుమిచ్ఛసి ?” ఇతి । వృద్ధః అవదత్, “కా క్రీడా?”
న్యాయవాదీ । ప్రశ్నమేకం ప్రక్ష్యామి । యది సదుత్తరం న దాస్యసి తదా మహ్యం పఞ్చాశద్రూప్యకాణి దాస్యసి । తతః త్వం మాం ప్రశ్నమేకం ప్రక్ష్యసి । యద్యహమ్ సదుత్తరం న దాస్యామి తదా అహం తుభ్యం పఞ్చశతం రూప్యకాణి దాస్యామి । అవగచ్ఛసి కిమ్? క్రీడితుమ్ అనుమనుషే కిమ్?”
వృద్ధః సుషుప్సురాసీత్ తథాపి క్రీడితుమనుమేనే । న్యాయవాదీ వృద్ధమపృచ్ఛత్, “చన్ద్రః భూమ్యాః కియద్దూరే అస్తి?”। వృద్ధః, “న జానే” ఇతి వదన్ తస్మై పఞ్చాశద్రూప్యకాణి దదౌ । వృద్ధః న్యాయవాదినమపృచ్ఛత్, “ఆరోహణే ద్విపాద్ అవరోహణే తు త్రిపాద్ కోఽయమ్?” । న్యాయవాదీ బహుకాలమచిన్తయత్ తథాపి తస్మై ఉత్తరం నాభాత్ తదా పరాజితః వృద్ధాయ పఞ్చశతం రూప్యకాణి దదౌ । వృద్ధః ధనం స్వీకృత్య స్వప్తుమారభత । న్యాయవాదీ పరాభూతః తం వృద్ధం పునః అపృచ్ఛత్, “తవ ప్రశ్నస్య ఉత్తరం కిమ్?” । వృద్ధః, “న జానే” ఇతి వదన్ న్యాయవాదినే పఞ్చాశద్రూప్యకాణి దత్త్వా సుఖం సుష్వాప ।

౮3. హాస్యకృచ్ఛ్రః-౮

త్రయః పురుషాః కస్మింశ్చిత్ నిర్జనే ద్వీపే నౌకాఘాతాత్ క్షిప్తా అభవన్ । కిఙ్కర్తవ్యతామూఢాః తే ఈశ్వరం ప్రార్థయామాసుః । కాలే గతే కశ్చన దివ్యరూపధారీ పురుషః ప్రత్యక్షః అభూత్ । సః తానవదత్, “ భోః, ఈశ్వరేణ ప్రేషితోఽహమ్ । ప్రీతోఽస్మి, ఏకైకః ఏకం వరం వృణీతామ్ “ఇతి । ప్రథమః అవదత్, “దేవ, మాం మద్గృహం ప్రహిణోతు” ఇతి । తథైవ అభవత్ । ద్వితీయోఽపి తథైవ స్వగృహమగచ్ఛత్ । దేవేన పృష్టః తృతీయః

స్మితవదనః అవదత్, “దేవ, అహమేకాకీ అస్మి । అత్ర మమ మిత్రయోః పునరాగమనం వాఞ్ఛామి” ఇతి । హన్త! తే మిత్రే పునరాగతే ।

౮౪. దామ్పత్యమ్-౨౨

స్త్రీ పత్యా సహ కలహమకరోత్ । తదను స్వమాతరం దూరవాణ్యా అవదత్, “అమ్బ, పునః మమ భర్తా మయా సహ కలహమకరోత్ । తేన సహ జీవనం దుష్కరమ్ । తవ గృహమాగమిష్యామి” ఇతి । మాతా అవదత్, “వత్సే, త్వమత్ర ఆగమిష్యసి చేత్ సః సుఖీ ఏవ భవిష్యతి । తస్య అపరాధ: దణ్డనీయః । అహమేవ తత్ర ఆగమిష్యామి । మమ ఉపస్థిత్యా ఏవ తం దణ్డయిష్యసి”
ఇతి ।

౮౫. వాక్చాతుర్యమ్-౧౯

క్రిస్తదేవాలయస్య అర్చకః సాప్తాహికప్రవచనాయ దేవాలయే జనాన్ సమీక్షతే స్మ । చిరాయ ఏక ఏవ కర్షకః ఆగతః । అర్చకః తమపృచ్ఛత్, “భోః అద్య మమ ప్రవచనాయ ఏక ఏవ ఆగతోఽసి । కిమహం ప్రభాషై ఉత న?” ఇతి । కర్షకః సప్రశ్రయం ప్రత్యవదత్, “భగవన్, భవాన్ కిమిత్థం పృచ్ఛతి । కుక్కుటపరివేషణసమయే యది ఏక ఏవ కుక్కుటః ఆగచ్ఛతి తదా తస్మై ఖాద్యం న దేయం కిమ్?” ఇతి । కర్షకప్రత్యుత్తరేణ విస్మితః అర్చకః తమవదత్, “భోః, తవ వివక్షితమవగతమ్ । అవహితః శృణు” ఇత్యుక్త్వా నిరర్గలం సార్ధఘటికాపర్యన్తం బభాషే । అన్తే అర్చకః కర్షకమపృచ్ఛత్, “భోః, కచ్చిన్మమ ప్రవచనం సమీచీనమ్?” ఇతి । తదా కర్షకః ప్రత్యవదత్, “భగవన్, ఖాదనసమయే యది ఏక ఏవ కుక్కుటః సమాగతః తదా సర్వం ద్రోణప్రమాణం ఖాద్యం తస్మై న సమర్పయామి ఖలు “ఇతి ।

౮౬. హాస్యకృచ్ఛ్రః-౯

భార్యా: “ప్రియ! మమ కార్-యానస్య వాయ్విన్ధనమిశ్రకే (carburetor) జలం ప్రవిష్టమ్ ఇతి భాతి” ।
భర్తా: ప్రియే! కథమిదం స్యాత్? తవ కార్-యానమ్ ఇదానీం కుత్రాస్తి?
భార్యా: [సగద్గదమ్] అస్మత్-ప్లవన-కాసారే (swimming pool)

౮౭. హాస్యకృచ్ఛ్రః-౧౦

ఏకదా సుహృదౌ అమరసింహధర్మసింహౌ మృగయార్థం గులికాస్త్రధారిణౌ వనమగచ్ఛతామ్ । మృగయాప్రసఙ్గే ధర్మసింహః భల్లూకేన భృశం వ్రణితః విగతాసురివ జ్ఞానశూన్యః అభవత్ । అమరసింహః ససాధ్వసం చలదూరభాషకేన నగరస్థితనగరభటాలయస్య సమ్పర్కమకరోత్ అవదచ్చ, "భోః! మయి మమ సుహృది చ మృగయార్థం వనే విచరతోః మమ సుహృద్ భల్లూకేన వ్రణితః శేతే । సః న ప్రతిభాషతే, న జానే యది మృతః భవేత్ । భవాన్ కృపయా నిర్దిశతు మయా కిం కరణీయమితి "। నగరభటః ప్రత్యువాచ, "భోః! ప్రథమం తావత్ త్వయా దృఢం జ్ఞాతవ్యమ్ యది తవ సుహృత్ సజీవః మృతో వా ఇతి" । అమరసింహః ప్రత్యవదత్, "భోః! కతిపయ క్షణాన్ తావత్ నిరీక్షతామ్ । వదామి" ఇతి । కతిపయక్షణానన్తరం నగరభటః దూరవాణ్యాం గులికాస్త్రప్రయోగజనితశబ్దమశ ృణోత్ । సపది ఏవ అమరసింహః దూరవాణ్యామవదత్, "భోః! ఇదానీం మమ సుహృత్ నిస్సంశయం మృతః" ఇతి ।

౮౮. మద్యపానమ్-3

ధర్మసింహః కోల్కతానగరే కస్మిన్శ్చిత్శుణ్డాపానే మదిరాం పాతుం ప్రతిసాయమాగచ్ఛతి । మదిరాయాః కాచకూపీ(bottle)త్రయం క్రీణాతి ఏకైకం పిబతి చ । ఏకదా కుతూహలాత్ శౌణ్డికః తమపృచ్ఛత్, "ఆర్య! కుతః ఏకకాలే ఏవ కాచకూపీత్రయం క్రీణాసి? ఇతరే తు ఏకాం కాచకూపీం పీత్వా ఏవ అన్యాం క్రీణన్తి" ఇతి । ధర్మసింహః స్మితవదనః వ్యవృణోత్, "భోః! మమ భ్రాతరౌ స్తః । ఏకః దిల్లీనగరే వసతి, అన్యః ముమ్బయీ నగరే । అస్మిన్నేవ కాలే సాయం ద్వావపి తన్నగరస్థశుణ్డాపానే కాచకూపీత్రయమితాం మదిరాం క్రీణీతః । ప్రథమా కాచకూపీ ఆత్మనః పానార్థమ్ । ద్వితీయా తృతీయా తు భ్రాత్రోః పానార్థమ్ । ఏకదేశే మిలితుమశక్తాః ఏవం సంజ్ఞామకరవామ । యదా మదిరాం పిబామః ఏకస్థలే ఏవ మదిరాం పిబన్తః ఇవ భావం విన్దామః "ఇతి । ధర్మసింహస్య ఉత్తరాత్ తృప్తః శౌణ్డికః స్వస్థానం ప్రతి న్యవర్తత । ఏవమేవ ప్రత్యహం ధర్మసింహః సాయమాగచ్ఛతి కాచకూపీత్రయం క్రీణాతి, పిబతి చ । ఏకస్మిన్ దివసే ధర్మసింహః కాచకూపీద్వయమేవ అక్రీణాత్ । శౌణ్డికః మనసి అశఙ్కత, "అస్య భ్రాత్రోః అన్యతరస్య దురవస్థా ఆపతితా భవేత్" ఇతి । అపరేద్యుః యదా ధర్మసింహః ఆగత్య కాచకూపీద్వయమక్రీణాత్, తదా శౌణ్డికః సవినయం తమపృచ్ఛత్, "అపి తవ భ్రాతరౌ కుశలౌ?" ఇతి । ధర్మసింహః స్మయమానః అవదత్, "నిస్సంశయం, సఖే!" ఇతి । "కథం కాచకూపీద్వయమేవ క్రీణాసి?" ఇతి । ధర్మసింహః గమ్భీరస్వరేణ అవదత్, "సఖే! ఇదానీమహం మద్యపానాత్ విరతః । కాచకూపీద్వయం తు మమ భ్రాత్రోః ఏవ" ఇతి ।

౮౯. వాక్చాతుర్యమ్-౨౦

కాచన మాన్యా స్త్రీ ఔషధాపణిం గతా । సా ఆపణికమపృచ్ఛత్, “భోః! మయా సియనైడ్ విషః క్రయణీయః । అత్ర లభ్యతే కిమ్?” ఇతి । చకితః ఆపణికః తామపృచ్ఛత్, “ఆర్యే, కిమర్థం విషం క్రీణాసి?” ఇతి । సా గమ్భీరస్వరేణ తం ప్రత్యవదత్, “అహం మమ భర్త్రే విషం దాతుమిచ్ఛామి” ఇతి । దిగ్భ్రాన్తః ఆపణికః అవదత్, “ఆర్యే! కిం వదసి? యది తదర్థం తుభ్యం విషం విక్రీణే మాం త్వాం చ ఆరక్షకాః కారాగారం నయేయుః । ఇతః కృపయా అపసర “ఇతి । తదా సా ఆత్మనః విత్తస్యూతాత్ ఛాయాచిత్రమేకముద్ధృత్య తస్మై అదర్శయత్ యస్మిన్ ఛాయాచిత్రే ఆపణికస్య పత్న్యా సహ తస్యాః పతిః రతిక్రీడాయాం నిరతః ఆసీత్ । నిర్వర్ణః ఉద్విగ్నశ్చ ఆపణికః అవదత్, “అసంశయం తుభ్యం సియనైడ్ విక్రీణే । త్వయా ప్రథమమేవ వక్తవ్యమాసీత్ యత్ వైద్యనిర్దేశాత్ విషం క్రీణామి” ఇతి ।

౯౦. న్యాయవాదీ-౨

న్యాయాలయే న్యాయవాదీ సాక్షిస్థానస్థితం వైద్యం పరీక్షతే ।
న్యాయవాదీ: వైద్యవర్య! యదా త్వయా కుణపపరీక్షణార్థం కర్తనం కృతం తదా కర్తనాత్ ప్రాక్ త్వయా నాడీపరీక్షణం కృతం కిమ్?
సాక్షీ: న కృతమ్ ।
న్యాయవాదీ: కచ్చిత్ త్వయా తస్య రక్తసంమర్దః పరీక్షితః?
సాక్షీ: న పరీక్షితః ।
న్యాయవాదీ: తస్య శ్వసనం పరీక్షితం కిమ్?
సాక్షీ: సర్వథా న ।
న్యాయవాదీ: అతః, కచ్చిత్ మన్యసే భావ్యం యత్ సః తవ పరీక్షణాత్ పూర్వం జీవితః ఆసీత్?
సాక్షీ: న హి ।
న్యాయవాదీ: కథం త్వం నిస్సంశయం మన్యసే?
సాక్షీ: యతః పరీక్షణాత్ పూర్వమేవ తస్య మస్తిష్కం మమ లేఖనతలే (table) స్థాపితమాసీత్ ।
న్యాయవాదీ: తథాపి భావ్యం ఖలు సః జీవిత ఏవ ఆసీత్?
సాక్షీ: [విమృశ్య] యది తత్ భావ్యం సః కుత్రాపి న్యాయవాదీ ఏవ భవతి ।

८१. హాస్యకృచ్ఛ్రః-११

పత్రదూతః (postman) కస్యచిత్ జనస్య గృహం ప్రతి పత్రవితరణాయ గచ్ఛతి యదా సః బృహత్సారమేయేన సహ స్థితం కఞ్చన బాలకం పశ్యతి । సః సారమేయాత్ భీతః తం బాలకం పృచ్ఛతి, "బాల! కచ్చిత్ తవ సారమేయః దశతి?" ఇతి । బాలకః ప్రతివదతి, "మమ సారమేయః కదాపి కమపి న దశతి" ఇతి । యావత్ భయముక్తః పత్రదూతః పురతః గచ్ఛతి తావదేవ స సారమేయః తం దశతి । దంశబాధితః పత్రదూతః రుష్టః బాలం పృచ్ఛతి, "రే! కుతః అనృతం వదసి । త్వాం తాడయామి" ఇతి । బాలకః ప్రతివదతి, "అహమనృతం న వదామి । అయం సారమేయః మమ న భవతి ఖలు, " ఇతి ।

८२. హాస్యకృచ్ఛ్రః-१२

హరిదత్తః ధర్మదత్తః సజ్జయదత్తశ్చ వయస్యాః ఆసన్ । త్రయోఽపి ఏకకాలే ఏవ స్వర్గమగచ్ఛన్ । తత్ర చిత్రగుప్తః తానవదత్, "భోః! శృణుత, పృష్టప్రశ్నస్య సత్యమేవ ఉత్తరం ప్రదేయమ్ । యది కోఽపి అసత్యం వదేత్ తర్హి సః స్వర్గాత్ బహిష్క్రియతే "ఇతి । అథ । సః హరిదత్తమపృచ్ఛత్, "కచ్చిత్ భూలోకే పరదారరతః అభవః?" "కదాపి న ప్రభో" ఇత్యవదత్ హరిదత్తః । "బాఢమ్, ఇమాని కౌశేయవస్త్రాణి పరిధాయ స్వర్గసుఖమనుభవ" ఇతి । హరిదత్తః తుష్టః కౌశేయవస్త్రాణి పరిజగ్రాహ । చిత్రగుప్తః ధర్మదత్తమపి తథైవ అపృచ్ఛత్ । "కదా కదా పరదారరక్తః అభవమ్ ।పరన్తు పశ్చాత్ తప్తః స్వదారాస్వేవ రతః అభవమ్"ఇతి । చిత్రదత్తః తస్మై కార్పాసవస్త్రాణి దదౌ । చిత్రగుప్తేన తథైవ పృష్టః సజ్జయదత్తః ఉత్తరమదాత్, "క్షమస్వ మామ్ । అహం సదా పరదారాస్వేవ రతః అభవమ్" ఇతి । తస్మై చిత్రగుప్తః వల్కలాని దదౌ । కాలే గతే ఏకదా సజ్జయదత్తః హరిదత్తేన సహ సమమిలత్ । తదా దుఃఖసాగరే నిమగ్నం హరిదత్తం సజ్జయదత్తః అపృచ్ఛత్, "మిత్ర! కిమిదమ్? కుతః దుఃఖమగ్నః అసి?" ఇతి । "హ్యః వల్కలవస్త్రధారిణీం మమ భార్యామత్ర అపశ్యమ్ " ఇతి నిర్విణ్ణః హరిదత్తః అవదత్ ।

८3. దామ్పత్యమ్-२२

పతిః పత్నీం వదతి, "ప్రియే! అహం మమమిత్రమేకమ్ అద్యరాత్రౌ భోజనాయ ఆహ్వయమ్" ఇతి ।

పత్నీ వదతి, "అరే, కిమిదమ్? మత్తోఽసి కిమ్? గృహమవ్యవస్థితం వర్తతే । వస్త్రాణి క్రేతుమాపణం జిగమిషామి । అద్య భక్ష్యభోజ్యయుతభోజనపాకే మమ ఆస్థా నాస్తి । "

పతిః, "అహం సర్వం జానామి" ।

పత్నీ । "అథ కుతః మిత్రమ్ ఆహ్వయః?"

పతిః, “ముగ్ధః సః పరిణేతుం వాఞ్ఛతి” ।

౯౪. వాక్చాతుర్యమ్-౨౧

భర్తా: ప్రియే, యది మహ్యం ప్రభూతం స్వం మమ పితా న అదాస్యత్ త్వం మాం అవరిష్యః కిమ్?
భార్యా: ప్రియ, యది న కేవలం తవ పితా అన్యః కోఽపి తుభ్యం ప్రభూతం స్వమ్ అదాస్యత్, తదాపి అహం త్వామ్ అవరిష్యమ్ ।

౯౫. న్యాయవాదీ-౨

న్యాయవాదీ: ఇదానీం వయమభియోగే జితవన్తః ఖలు । కచ్చిద్వదసి యది త్వయా చౌర్యం కృతమ్?
అభియుక్తః: హ్యః న్యాయాలయే భవతః వాదసరణీం శ్రుత్వా శఙ్కితోఽహం యది మయా చౌర్యం కృతం వా న వా ।

౯౬. శితబుద్ధిః-౯

కాచన కార్-యానచాలికా రాజపథే ఆరక్షకేణ అవరుద్ధా । అవరోధకారణం పృష్టః ఆరక్షకః ప్రత్యవదత్, “ఆర్యే! అనుజ్ఞాతవేగమతిక్రమ్య వాహనం త్వయా చాలితమ్ । కృపయా దర్శయ తవ చాలనానుజ్ఞాపత్రమ్ । స్త్రీ ప్రత్యవదత్, “ఆర్య! మమ అనుజ్ఞాపత్రం నాస్తి । త్రివారం మదిరాపానమత్తా కార్-యానచాలనమకరవమితి కారణాత్ ఆరక్షకైః తత్ స్వాయత్తీకృతమ్”। చకితః ఆరక్షకః అపృచ్ఛత్, “ఆర్యే! కృపయా వాహనస్య పఞ్జీసఙ్ఖ్యాపత్రం దర్శయ” ఇతి । స్త్రీ ప్రత్యవదత్, “తన్నాస్తి అహం ఇమం కారయానమపాహరమ్ ” ।
ఆరక్షకః, “అపాహరః?”
స్త్రీ “బాఢమ్, న కేవలం కార్-యానమపాహరం, తస్య స్వామినం హత్వా తస్య కాయం ఖణ్డశః నికర్త్య కార్-యానస్య సామగ్రీకోష్ఠే న్యవేశయమ్”
ఆరక్షకః నితరాం భ్రాన్తః స్వనియామకేన సహ దూరవాణ్యా సమలపత్ సాహాయ్యం ప్రార్థయచ్చ । క్షణాత్ నియామకః కతిచన ఆరక్షకైః సహ తత్ర వాహనే ఆగచ్ఛత్ । తాం స్త్రియం స్వగులికాస్త్రస్య లక్ష్యం కృత్వా అవదత్, “కృపయా యానాదవాతర”। స్త్రీ అవాతరత్ అపృచ్ఛచ్చ, “ఆర్య, కిమాపతితమ్?” నియామకః, “ ఆర్యే! మమ ఆరక్షకః వదతి, “త్వం, కార్-యానమపహృత్య తస్య స్వామినమహన్” ఇతి । దిగ్భ్రాన్తా ఇవ స్త్రీ అవదత్, “కిం?కిం? అహమహనమ్? “ఇతి । నియామకః అవదత్, “కార్-యానస్య

సామగ్రీకోష్ఠమ్ అపావృణు" ఇతి । స్త్రీ సామగ్రీ-కోష్ఠమ్ అపావృణోత్ । సామగ్రీ కోష్ఠే న కిఞ్చిదపి వస్తు అవర్తత ।
నియామకః, "కచ్చిదిదం తవ యానమ్?"
స్త్రీ "ఆర్య! నిఃసంశయమ్" ।
"తర్హి తవ యానస్య పఞ్జీసఙ్ఖ్యాపత్రం దర్శయ" ।
"పశ్య, ఇదం పత్రమ్" ఇతి వదన్తీ పఞ్జీసఙ్ఖ్యాపత్రమదర్శయత్ ।
"తవ చాలనానుజ్ఞాపత్రం దర్శయ" ।
హస్తస్యూతాత్ అనుజ్ఞాపత్రముద్ధృత్య స్త్రీ అదర్శయత్ ।
నియామకః ఉద్భ్రాన్తః తామవదత్, "ఆర్యే! క్షమస్వ మామ్ । ఆరక్షకః మామవాదీత్ త్వం కారయానమపహృత్య, కార్-యానస్వామినం హత్వా, తస్య కలేవరం నికర్త్య యానస్య సామగ్రీ-కోష్ఠే న్యవేశయః । త్వయా సాకం న కార్-యానపఞ్జీసఙ్ఖ్యాపత్రం న చ తవ చాలనానుజ్ఞాపత్రం వర్తేతే ఇతి । "
స్త్రీ "అహో! అనృతస్య పరాకాష్ఠా ఖలు । స చ ప్రాయేణ అవాదీత్ యదహం అనుజ్ఞాతవేగమతిక్రమ్య కార్-యానచాలనమకార్షం చ?"

౯౭. వాక్చాతుర్యమ్-౨౨

వైద్యః చికిత్సాం లబ్ధవతా కేనచన సహ దూరవాణ్యాం సమలపత్, "భోః, త్వయా దత్తం విత్తకోషపత్రం(cheque) పునరాగతమ్ ఖలు" ఇతి ।
చికిత్సితః ప్రత్యవదత్, "క్షమ్యతాం, మమ జానువేదనా చ పునరాయాతా" ఇతి ।

౯౮. వాక్చాతుర్యమ్-౨౩

కార్-యానే ఉద్యోగాలయం గచ్ఛన్ నర ఏకః స్వోద్యోగాలయస్య నికటే కార్-యానసంస్థాపనాయ స్థలమ్ మార్గయతి స్మ । కుత్రాపి అవకాశః న దృష్టః । స్వకార్యాయ త్వరితం గన్తుకామః ఈశ్వరం యావత్ ప్రార్థయత్, "ప్రభో! త్వత్కృపయా యది కార్-సంస్థాపనాయ అవకాశః లభ్యతే చేత్ అద్య ప్రభృతి ధూమపానం న కరిష్యామి" ఇతి తావదేవ అవకాశః దృష్టః । ఝటితి ఈశ్వరమవదత్, "విస్మర యదుక్తమ్ ప్రభో । ఇదానీమేవ అవకాశః లబ్ధః" ఇతి ।

౯౯. దామ్పత్యమ్-౨౩

పరిచారికా వేతనవృద్ధిమ్ అవాఞ్ఛత్ । సా తస్యాః స్వామినీం ప్రార్థయత, “భవతి, అహం మమ మాసికవేతనే వృద్ధిం కాఙ్క్షామి” ।
స్వామినీ సగర్వమపృచ్ఛత్, “వృద్ధిః కుతః?” ।
పరిచారికా ప్రత్యవదత్, “భవతి, త్రీణి కారణాని భవన్తి । అహం వస్త్రధావనే భవత్యాః చతురతరా” ।
స్వామినీ రుష్టా అపృచ్ఛత్, “కో వదతి త్వం చతురతరా ఇతి?” ।
పరిచారికా: “భవత్యాః భర్తా । కిఞ్చ అహం పాకకలాయామపి భవత్యాః చతురతరా” ।
స్వామినీ: “మృషా ఖలు । కో వదతి ఇత్థమ్?”
పరిచారికా: “భవతి! భవత్యాః భర్తా ఏవ । అపి చ అహం భవత్యాః కామకలాయామపి చతురతరా ।”
స్వామినీ [సరోషమ్] “హఞ్జే! పునః మమ భర్తా అవదత్ కిమ్?”
పరిచారికా: “నహి, నహి, భవత్యాః నిష్కుటపాలకః అవదత్”
స్వామినీ చకితా నిర్వాక్యా అభవత్ । సావధానం పరిచారికామ్ అపృచ్ఛత్, “భగిని! కియతీం వేతనవృద్ధిమపేక్షసే?”

౧౦౦. శితబుద్ధిః-౧౦

సహోదరీ సహోదరం పృచ్ఛతి: భ్రాతః, పితామహ్యై తస్యాః జన్మదినే కిమ్ ఉపాయనం దాతుమ్ ఇచ్ఛసి?
సహోదరః: అహం తస్యై పాదకన్దుకం దాస్యామి ।
సహోదరీ: వ్యర్థః ఖలు । సా పాదకన్దుకేన కిం వా కరిష్యతి?
సహోదరః: యతః, సా మమ జన్మదినే మహ్యం భగవద్గీతామ్ అదాత్ ఖలు ।

-ఇతి శమ్-

Compiled/written, encoded, and proofread by
G.S.S. Murthy murthygss at gmail dot com

pdf was typeset on July 7, 2024

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*